

Henric Snellman

Korrt. Utdrag af Meiners Psychologie (Åbo 1800)

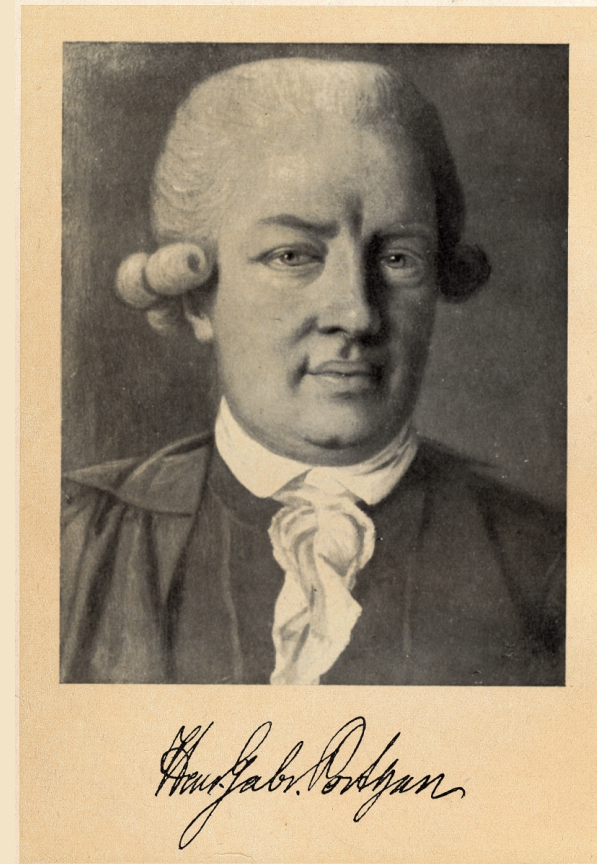
Henric Snellman

Korrt. Utdrag af Meiners Psychologie (Åbo 1800)

Toimittajat Heli Rantala ja Janne Tunturi

Johdanto Toivo Viljamaa

Scrinium 1. Porthan-Seura 2018.
ISBN: 978-951-96877-6-6

PORTHAN-SEURAN SCRINIUM-SARJA

Porthan-Seuran uusi *Scrinium*-sarja julkaisee digitoituna painetun kirjan aikakaudelta säilyneitä merkittäviä tutkimukseen, tieteeseen ja akateemiseen elämään liittyviä käsikirjoituksia. Turun yliopiston kirjaston kanssa yhteistyössä toimitetun sarjan tarkoituksena on tuoda käytettäväksi käsikirjoituksina säilyneitä tekstejä, jotka muuttavat tai haastavat painettujen teosten antamaa kuvaa menneisyydestä.

Scriniumin syntyyn ovat vaikuttaneet tieteen- ja kirjahistorian uudet näkökulmat, jotka ovat korostaneet käsikirjoitusten roolia uudella ajalla. Vaikka kirjapainotaito levisi nopeasti 1400-luvun lopulta alkaen, ja painettuja kirjoja oli yhä enemmän saatavilla, kä-

sikirjoitukset eivät menettäneet merkitystään. Niiden avulla debatoitiin, levitettiin uutta tietoa ja pidettiin osittain piilossa kirjalliseen julkisuuteen sopimattomaksi katsottuja asioita.

Sarjaa perustelevat tutkimusnäkökulmien muuttumisen lisäksi myös digitoituvan kulttuurin tuomat haasteet. On tarpeellista korostaa käsikirjoitusten merkitystä tilanteessa, jossa yhä suurempi osa painetuista kirjoista on saatavilla verkossa.

Vuonna 1936 perustetun Porthan-Seuran tehtävänä on ollut ennen kaikkea Porthanin koottujen teosten julkaiseminen. Sarja ilmestyi

vuosina 1939–2007. *Scrinium* jatkaa perinnettä esittelemällä Porthaniin temaattisesti liittyvää tieteen- ja yliopistohistoriallista alkuperäismateriaalia. Sarjassa ilmestyy vuosittain 1–2 käsikirjoitusta. Porthan-Seuran Auraica-lehdessä pyritään julkaisemaan käsikirjoituksia analyysoivia tutkimusartikkeleita.

Scrinium-sarjan kaikki julkaisut ovat avoimesti saatavilla Turun yliopiston UTUPub-julkaisuarkistossa. *Scrini*umissa julkaistujen käsikirjoitusten tuloistaminen ja tallentaminen on sallittua yksityiseen ja opetuskäyttöön.

Tiedekustantajien liitto on tukenut tämän julkaisun toteutusta Kopioistomaksuilla rahoitetulla apurahalla.

PORTHANIN LUENTO

Scriniudessa julkaistaan nyt uusi Porthanin psykologian luentojen käsikirjoitus, joka ei ole ollut tähän mennessä Porthanin tutkijoiden käytössä: Henric Snellmanin *Korrt. Utdrag af Meiners Psychologie* (Åbo 1800). Alkuperäinen kappale on professori Vesa Oitisen kirjaostossa.

Käsikirjoituksen laatija Henric Snellman (1780–1835) oli lahjakkaimpia Porthanin oppilaita. Akateemiset opinnäytteensä hän suoritti Porthanin ohjauksessa ja eteni sitten kaunopuheisuuden dosentiksi ja teologian professoriksi. Henric Snellman oli arvostettu pedagogi ja teologi, joka toimi vuodesta 1822 alkaen Vaasan alueen kirkkoherrana ja lääninrovaština. Vaikka kyseessä on Snellmanin luentoja varten ja niiden aikana tekemistä merkinnöistä, käsikirjoitus tarjoaa tietoa Porthanin luennoillaan käyttämästä materiaalista sekä hänen omista, psykologiaa koskevista ajatuksistaan 1700–1800-luvun taitteessa.

Snellmanin käsikirjoituksessa on kaksi palstaa, jotka pitää lukea rinnakkain ja yhteydessä toisiinsa samalla, kun ne tarjoavat mahdollisuuden tarkastella Porthanin vaihtumia ja hänen omaa ajatteluaan. (1) Sisäpalstalla oleva teksti *Grundritning til läran om Menniskjans Själ* summaa luenton oheislukemiston päälinjat. (2) Ulkopalstalla sijaitseva *Annotationer gjorda under Professor Porthans privata Föreläsningar. Vår Termin 1800* sisältää Porthanin omia ajatuksia, jotka kommentoivat oheislukemiston sisältöä.

Porthanin psykologian luennoista on säilynyt oppilaiden laatimia muistiinpanoja käsikirjoituksina vuosilta 1782, 1788 ja 1800. Muistiinpanot tunnetaan varsin huonosti. Gunnar Palander ja M. G. Schybergson ovat tosin tehneet muutamia siteerauksia vuosina 1788 ja 1800 laadituista muistiinpanoista selostaessaan Porthanin pitämiä luentoja. Vuonna 1963 Porthan-Seura julkaisi yhden vuoden 1788 muistiinpanoihin pohjautuvan käsikirjoituksen *Opera omnia* -sarjan toisessa niteessä. Julkaisuun ei liity minkäänlaisia johdatusta, ei edes selvitystä käsikirjoituksen historiasta. Vuoden 1782 luenton muistiinpanoja ei ole käsitelty Porthania koskevassa tutkimuksessa. Nyt julkaistava Henric Snellmanin laatima vuoden 1800 luentomuistiinpano on siis uusi merkittävä lisäys Porthanin psykologian luentojen tuntemukseen.

Pitäessään luentoja Porthan yleensä edellytti, että opiskelijat perehtyivät ennakolta luenton aihepiiriin oheislukemiston avulla. Oheislukemiston tuli mielellään olla käsitellyn aihepiiriin perusteet sisältävä käsikirja, eräänlainen luenton pohjustus (*compendium*). Jos sopivaa oppikirjaa ei löytynyt, täytyi tyytyä laajoihin tieteenalan latinankielisiin esityksiin (*systemata*), sillä Porthanin mielestä sisällöltään huonokin oppikirja oli parempi kuin se, että opiskelijoilla ei olisi mitään tietoa aiheen keskeisistä asioista. Oheislukemisto toimi sitten luenton runkotekstinä, johon luennoitsija voi viitata. Porthanin käyttämät pohjatekstit olivat latinankielisiä, kun taas Porthan itse luennoi ruotsiksi.

Näin nämä kaksi luenton peruselementtiä, kompendium ja luentomerkinnät, erottuvat myös kielellisesti luentomuistiinpanoissa. Porthanin vuonna 1782 pitämä psykologian luento noudattaa tätä peruskaavaa. Luenton kompendium on Nicolaus Walleriuksen *Psychologia empirica*, Stockholm 1755 (n. 900 s.). Leipäteksti on vapaamuotoinen selittävä ruotsinnos Walleriuksen kirjaista. Runsaisa reunamerkinnoissa tulee esiin Porthanin huomautuksia, lisäyksiä ja tulkintoja. Ensiksi on kirjoitettu leipäteksti, jota on vielä korjailtu luenton myöhemmässä vaiheessa, jolloin opiskelija on kirjoittanut Porthanin tekemät huomautukset reunamerkinnoiksi.

Vuosien 1788 ja 1800 luennot poikkeavat merkittävästi luentojen peruskaavasta ensinnäkin siksi, että niissä molemmat elementit (kompendium ja luentomerkinnät) ovat ruotsinkielisiä. Toiseksi kaikissa luentomuistiinpanoissa on sama pohjateksti, *Grundritning till läran om människans själ* ("sielutieteen perusteet"). Vain luentomerkinnät "annotationer" ovat erilaisia. Porthan siis muutti vuonna 1788 ratkaisevasti psykologian luentojensa esitystapaa ja laati luentonsa pohjatekstiksi aiemman latinankielisen wolffilaisista filosofiaa käsittävän oppikirjan sijaan ruotsinnoksen Göttingenin professorin Christoph Meinersin vuonna 1786 julkaisemasta oppikirjasta *Grundriss der Seelen-Lehre*. Oppikirja antoi Porthanin mielestä luenton käyttökelpoisen vain psykologiaan keskittyvän rungon.

Porthan otti ruotsinkielisen pohjatekstin käyttöön ensi kerran vuoden 1788 luenton.

Opiskelijat kukin tarpeensa mukaan kopioivat ruotsinnosta omaan käyttöönsä, ja nämä monisteet kiersivät sitten akatemian opiskelijoiden piirissä. Henric Snellman taas kopioi tekstin omaan luentovihkoonsa opiskelijoiden käytössä vuonna 1788 olleista kappaleista. Porthanin vuoden 1788 luento oli hyvin suosittu. Seuraavina vuosina tulikin julki useita psykologisesti virittyneitä väitöskirjoja (kielifilosofiaa, mielen filosofiaa ja estetiikkaa), joiden kirjoittajat olivat olleet Porthanin luennolla.

Toivo Viljamaa

Kirjallisuus:

Toivo Viljamaa, Kieli Porthanin psykologian luennoissa. *Auraica. Scripta a Societate Porthan edita* 7, 2016, 9–47. <https://journal.fi/aur/article/view/60324>

Artikkelissa on myös otteita toisesta vuoden 1800 luentomuistiinpanosta.

KORRT. UTDRAK AF MEINERS PSYCHOLOGIE

GRUNDRITNING

II DELEN

3 DELEN OM TAL OCH SPRÅK

4DE DELEN

INNEHÅLL

100

Korri Uddrey
 Af
 Meiners Psycholo-
 gie

Henric Suetmann.
 Abo 1800

Grundritning

tbl.

Läran om Menneskjans Själ

Föreläsning

§ 1. Psychologia. Vetenskapen om själens själ. I så vidsträckt begrep innefattar hon och den Epotei-stra Logiken och större delen af Aristoteles Enchiridion Universalis.

§ 2. Dess indelning i Psychol. Empirica och Rationales, som Redolffrius för, är otämlig.

§ 3. Själens hufvud-förmögenheter: Facultas Cognoscitiva och Appetitiva. Efter det förnämsta, som rörelsen sednare, afhandlas i våra Moraliska föreläsningar; i stränkt vi oss nu, ännu den förre bevakningen; hvarvid tillika grunderna till Logiken förekomma. De många olika fenomenen, som visa sig, då vi betrakta själens operationer, kunna reduceras under två allmänna lagar (och deras förhållanden), lika som det sker i Logiken.

Annotationer

gjorda under Professor Forstners privata föreläsningar här i Linné, 1800.

Itämlig alla våra konstigheter är vetenskapen som handlar om menneskjans (Anthropologia) förnämsta. Bestämningen består af 2 delar Vidare och Själ, en epotei-ma 2. särskilda vetensk. Läran om vår Vidare afhandlas i Medicinen och innefattar många vetensk. epotei under sig, såsom Anatomien, Physiologien, Patologien, Semiotiken, Terapien, Pharmacien och Diätetik.

§ 1. Logica Epoteica. handlar om vår innre förmögenhet at tanke och de deras grundade regler vi följa. Vi hålla och hålla prakt universalis för ethologica moralis. Et ej aldrig otämlig namn. Uti Psychologien (sensu lucris) här och Logica dogmatica et upfostrings vetenskapen. Psychologien här och vad sensu stricto vi, då den afhandlar vår själ egen skaper och hufvud förmögenheter.

§ 2. Denna indelning infinde först af Wolf, och sedan af Wallerius. Vi kan ej läsa här förhållanden vår själ zaker.

§ 3. Förstånd och vilja. Dessa sednare innefattar både facultas appetitiva och av executiva; men för härskens skull, var, nej blott den föna. I denna Grundritning afhandlas endast grunderna till appetitiva och cognoscitiva.

wisa naturen ej öfvertämnat. Det
i war magt, at genom ofkiadliga och
wawalktiga medel efter behag förhöja
wara Nerven: sensibilitet, eller wara
Sinnens Skarphet.

Q: 5. Detta omdömmen bör ej djupst och
obekvämt föllas.

Q: 5. Wan man af et eg. alla yttre
Sinnens fullkomlighet. (eller ofull-
komlighet) Skuta til sinnlige eller
alla en mlles Själ: Kraftes för-
träfflighet (eller Sköghet).² At-
minstone icke af Sinnens hög-
sta Skarphet. i aflägsne objecters
verklighet; händis är alla, såde-
les de ädla: Sinnens ovanliga skärhet,
et wilkor och följelagare til up-
penliga Själ: Kraftes: chum un-
dändagges i anseende til Wärdet
och Lukt.

Wissa nature förhöjer sig mera, alt-
som hon uphöjer sig ifrån de grofve
sid de finare Sinnens: nojer; och ifrån
desse til det noje, som är förbun-
det med förståndets och hjertats
bildande. Men bliw deremot så
mycket mera djupst och förakt-
lig, ju senligare hon blifwer.

5. Q: 5.

Omdömet inre Sinnets, ifrån Wan-
skan af war warelse / existens och
war Personlighet.

Q: 1. Utom de känslor och förestäl-
lingar hwa vi genom wara yttre
sinnen erhålle,, blifwe wi uti war Själ
akwilliga andra känslor och ideer
warte, som icke förorsakas af nå-
got utwärtens sinne eller yttre obje-
ters verkan: för denna orsak an-
tager man hos oss en jämwäl et
inwärtens sinne. Locke, som full-
ständigt uttryckt denna andra
känslu: kallan til all war kunn-
skap, kallar detta inre sinnet Re-
flexion; förutan hett wi aldeles
intet wulle weta, om wara kunn-
skaps och föreställningars, war kraf-
ters, Begärs och affwys: egenhu-
ter och affwälnader. Apperceptio
idearum, sensatio wirtuum animi, con-
scientia sui.²

Detta inre sinnet utvecklar sig
långt senare, än de utwärtens sinne-
na; det är och ej litet lätt, at be-

Q: 1. Wärdet är kallt om den kunnskap
om yttre objecter; som wi med Sinnens til-
hjelp erhålle; nu följer om det inre sinnet
som vittnar om war existens och wara
inwärtens förändringar.

Locke en Engelsman, har uti sin bok
De intellectu humano, som är bäst öfver-
satt på franska och tyska, förskaffligt af-
handlat denna kunn: - Wan Reflexion kall-
as af andra sensens inre sinnet. - Locke lefde
i slutet af 17 och början af 18 Selet.

Leibnitz kallar denna sens. inre sinnet
Apperceptio idearum. (Där man uti full-
komligt medvetande af alla känslor och
ideer). - Wanfrån Wille, Perceptio.

Ms. Beswärlig operation - Fortnar så-
lmod och riktets arbete.

§ 5. Hvar af kommer, at man har för-
 trauget, och älskningen i en blott. Deltar i den
 ofskingliga lidande, olyckne. - Gerningarna
 hafva på öfver den värlan, som om vi vore nä-
 rande. Någon hafva trott, at denna mo-
 ralistiska vänskap är medfödd och at det mor-
 len födrade, emott denna ^{van} moraliska väns-
 kap. och all vidare rasonering. Sådant kan
 ha hade Schaffers bren i sin bote caraktäristik.
 Den kan man vore och blott för, till en
 den idealiskt och skapning i en fl. tillgifva. Den
 na fakt är af Adam Schmuide läst af hand-
 lad.

Den moraliska affvägen emot
 andra mistis samt deras gerningar
 och tankesätt, är väl som vänskap af
 ängar och skam: vidare glädje, tack-
 samhet, beundran och värdhet med
 goda mistis gerningar och tankesätt.
 andlag" böjelse till Barmhertig-
 het, tillgjorsamhet emot nödvalde,
 mistislikt och nit at tjena si-
 na medmeniskjor. Det är förvån-
 ligt för dessa vänskap och böjelse
 skall, som man tillskänker menni-
 skan en moralisk vänskap eller
 et moraliskt sinne.

§ 6. Någon hafva deremot påstått at
 mistis i alla sina gerningar äro egen-
 gennystan. Detta är iffl. blott ett sats
 i hvar bote de G. språk. Man anker ingen
 sann dygd, utan tillskänker egenastan
 alla mistis som äro ägander. - (afjudt)

§ 6. De Filosofen som förklarar
 mistis för et aldehy egenastigt
 diu, hafva följande rätt nogt bestämt
 betydelsen af ordet egenastig. Vår
 egenastig den enda drifkraften
 till alla hennes gerningar, och en-
 da källan till alla hennes böjel-
 ser; så skulle andra öden och
 gerningar ofta hos henne äro
 komma helt andra känslor, än
 erfarenheten nu indygar. Dock

givas så fördomda folkslag, som
 tyngs beröfvade värlan alla sym-
 patetiska och moraliska kän-
 slor och drifter; jämväl ibland vil-
 la nationer givas så förvånade och
 monstruosa mistis, som finna nå-
 ge i sina medmeniskjor g. al.
 Franz Geni. Det är ett bifall et-
 ter affly, som visse gerningar
 hos oss upväntas, är tillvärd icke
 den enda källan till våra ombom-
 men öfver gerningars mera ef-
 mindre värde.

4. Cap.
 Om medfödd Drifter, Begrepp och
 Grundfakter.

§ 1. Angenämna och vangenämna, skön-
 na och föla, nyttiga och skadliga
 föremål, värla hos oss ej allenast
 känslor och föreställningar, utan
 och begär af misshag, eller drif-
 ter och instincter, böjelse och
 affly, samt passioner. Medfö-
 de drifter: Sjelflikt; den

§. ex. Algerierna m. fl. folkslag veta
 af Sympathien.

§. ex. denna F. Geni som här nämnes.
 Sådant var och en i öfvers Swartz be-
 i Sveitz. (1740) o. fl. a.

Wissa Drifter hos mistis är med-
 född; men ingen begrepp och Grundfakter.

§ 1. Det som behagur mistis, värla
 begär, och det som misshagur värla
 affly. Deruti består facult. Appetitiv
 för kallad a. potioni. (equit. för lit och facult.
 say avestativa). - Instincter och drif-
ter äro deli fysiska (sålom at nära lig,
 försvann o. fl.) deli och sådana till hlla vi-
 ledig genom några dränkta och otkända be-
 grepp. - Somliga diu hafva underliga in-
 stincter. - Passion och Affect är ej
 delstamma. - Då passion är inattlig och
 lindrig, kallas den emotion; §. ex. en matt-

tyr i adhänga af v.) men då passion stiger till
 värdighet, så bli den en affect. (t. ex. vrede)
 En affect är ej långvarig, den går snart af-
 ver; men passion ej så; den lida ofta sanna
 helu när tillstånd och influerar på idén gemin-
 gar. Såsom t. ex. hat, ömhet, kärlek &
 Måntien passioner och affecter äro medfödda.
 Varna hafva en viss behof och smär-
 sor; men ej affecter. De upkomma genom up-
 föstran, vana, repetition m. m. Man kan
 nästän medföddt drifter. Självtänket
 är alltid medföddt. Moderliga kärlek är
 och samvetsfullt medföddt; men ej den rädsliga.
 (t. ex. ädla barn alltså ej) (funtus)
 G. 2. Vistis om idén i alla har ofta upkom-
 mit, genom ömhet, i alla meningarna den
 sinas idén i alla. Utan påstå det, hafva
 en följd af hvar sin vinnningar och perse-
 ptioner avini. Man liknade själen vid en
 ven till. öfverhörd med damb; den var i-
 nom i alla kroppen i et mycket fängelse.
 Alla idén ehaltas per reminisceniam.
 Leibniz och Wolff tala om själen medfödda
 förmåga ut straffa sig idén; men de göra och be-
 greppen till medföddt emedan de säga at de sam-
 ma händelser ex fundamini som vilse, ex
 que sensum. - Enligt Leibnizens system
 Harmonia prästabilitat äro idén i alla. En
 Engelmann Leibniz i sin bok om intellektuella hum-
 or har både bestämt och kallat på idén i alla.
 De idén i alla; men på en helt annan grund.
 Kantianerna filosofien innehåller i hvar
 bok vid det de veinen verum. Man kan
 filosofien innehåller några goda anmärknin-
 gar, at den dock till det mesta förfädd, stals
 på sinne och obegripelig. Vissfallet är
 och ibland rönadioner kan sig själv. Man kan
 filosofien är en ren tvärlinnes. Enligt den
 samma händelser alla idén ex fundamini. In-
 ga kroppar och ingen world sinas. De en om

Moderala kärlek mot sina
 foster! - Finns och bios de offici-
 ga djuren. Kännemärken på med-
 föddt drifter äro ganska vissa.
 G. 2. Man har och, af olika gru-
 der, antugit medföddt begrepp om
 grundfallet; som Locke isse be-
 skrift. Leibniz tog medföddt be-
 grepp och grundfallet i en annan be-
 märkelse. - Efter sine grunder
 hade han godt påstå, at all-
 var kunskap är medföddt.

5. Cap.

Om skillnaden mellan vana tän-
 skor och föreställningar.
 G. 1. De gte Philosopherna gjorde en
 viktig skillnad emellan parlatia
 och εννοια (eller προληψια), vi-
 sa et νοησιον. Perceptio (Empirin-
 dung) och idén (vorstellung), the-
 grep. Värkliga perceptioner,
 (hitta ankungen äro ofr indifferente,
 ofr iöna ofr, d.ä. behaga ofr miss-
 lagna, samt i detta lednare fall
 kallas känter, Empirindrikt),
 ganska hos ofr span efter ley:

och derse kallar man idén, Begrepp,
 Tankar, föreställningar, Erindringar,
 Id. idén materiales.
 G. 2. Ofver vana perceptioner och
 idén egentliga. Både sats och be-
 stämhet, såda ibland de lunde
 ganska olika meningar. Som
 ge hälla dem för själen, andra
 blott för hjernans förändringar,
 andra för modificationer af båg-
 ge. Öfridiga erfarenheter iky-
 ga, at ganska meningar af fordon
 hafes perceptioner icke förva-
 ras blott i själen. Det är ej hel-
 ler tvifligt, at vana perceptio-
 ner hafva en värkkelig lätthet
 med de objecter af heta de blif-
 vit. abstractiomus, ofr äro egen-
 teliga hvar i hjernan, eller fort-
 savande längningar. förmode-
 ligen bestå hvilande idén i vis-
 sa organens dispositioner till
 visse rörelser eller förändringar.
 G. 3. Man har och tviflat, om
 skilda perceptioner äro olika

rum är medföddt och emedan den är nära för-
 vad med alla andra idén, så händelser de
 ex fundamini. - Tichte drifter sina satta
 ännu längre. Man kan professor i fem men-
 affelles uplöser. Man kan lektur kunna kalla
 dygghetstimer ofr skildner. Förstå ofr
 med vana...
 5. Cap.
 Ad. Mora påståd om Vana är ordet.
 Vana, hvar vi nytt det i denna affand-
 ting. Perceptioner, sensationer och vän-
 ningar äro det samma (utmärka en och sam-
 ma sats.)
 G. 1. Cicero kallar parlatia för vana,
 och εννοια för νοησιον. De föna kunnas
 och kallas för en cognitio iudicativa. No-
 ησιον iudicativa hela vår cognitio Symbolica,
 vana allmänna och abstracta begrepp.
 Skillnad på Empirindring och Empirindrikt.
 G. 2. Vana är vana perceptioner och
 idén egentliga sats? är det i själen eller
 i hjernan. - Hvarom hvar de lunde 3 olika
 meningar. - Några säga den sats vana
 i hjernan; andra i själen och änt
 fannas de som två satta vana i själen och
 hjernan samfallet. - Den sista hypotesen
 är samvetsfullt. Vi finna at hjernan, som
 värkta endast på det kroppsliga (hjernan), af-
 ven ofta värkta på minnet; de förvarade idén
 nas sats kan således ej vara endast ofr all-
 nast i själen.
 Man hvilande idén vid uppladt til-
 fälle åter upväckas, öfvergår vana begrepp
 Derse idén kallas ganska ofr olika
 materiales.

§. 7. Samvoldkraft. in abstrakta perceptiones. abstractiones modificationes. Man finner till ex. at vissa classer af ideer förloras, så äro andra likväl blifva kvar.

organers modificationer, och endast de som modificationer af samma organer. Den föru. kan man här de flesta analogiska. en samuheten för sig. Ej alle organer hafva en lika lättbet. at mot tagna och förnya förändringar. Vi äro och vid särskilda. sinliga. inträff. i de i lika grad lidande eller värksamme.

6. Kap.
Om enkla och sammansatta.
begrepp.

§. 1. Enkelt begrepp för vigenom en enda perception. In hvar och genom det inre sinnet. för enkla begrepp. Samman. satta ideer kunna uplösas i flera enkla.

Vissa för enkla begrepp gifvas, at man ej kan förtärlara dem. i.e. iden om sät, sats o. s. v. Abstrakta ideer, äro ofta nog bestående, så at de för sig kunna förtärlas, för hvar ledas från var sinnes slughet.

At påstå, det et System kan byggas af enkla begrepp, utan erfarenhet, är et guldägg.

§. 1. Alla perceptioner och ideer äro antingen enkla eller sammansatta. De enkla användas of i otalig mängd af hvar och i hvar artes sinne. Enkelt abstrakt, obestämbar begrepp, och abstracte, som man har tvant. at förklara, böras ej förblandas, ehuru tvant det tvandom är at abstrahera dem. Man et System byggas af enkla begrepp, utan

bidrag af erfarenhet. Sammansatta objecter. hvarna. och en enkla begrepp, och enkla substantier sammansatta ideer.

7. Kap.
Om ideer singuläres och
Universales.

§. 1. Alla ideer, de måga vara enkla och sammansatta, äro antingen singuläres (concreta) eller universales (abstracta). De föruas fullkomlighet. beror så väl af deras klarhet, som deras fullständighet. - Hvar dem skilja sig de abstracta eller allmänne. på flera sätt; vid detta slags begrepp är sätlet af deras rymthet och dess använde ej mindre märkvärdigt, än graden af deras allmänhet.

§. 2. Alla ting delas sampligen eller Lockes uppgift, i substantier, substantiers egenskaper och substantiers samt egenskapers Relationer. Alla begrepp i qvanten,

§. 1. Iden singuläres formeras om hvar och et object. så väl, och om hvar och en individus. - Man om man considerar endast det hvar och flera objecter hvarna af verus utan at hvar affecudo på sätlet, hvarna de äro enkla, och för de. rymthet, nu likhet skild, står den tillsammans, för formeras man sig en idea universalis. Ofta kan et begrepp vara klart, utan at vara fullständig. - Klarhet begrepp endast om delarna. och det begrepp vi om de. äro; men fullständighet om det helu.

§. 2. Aristoteles antog endast 9. ting i världen. Substantia och accidentia substantium. - Locke kallade det 3. sätet namn Relation (förhållnings ideer) som rymthet genom jämförelse mellan tvanno och flera individus. i.e. begreppet om far och son, stor och liten o. s. v.

och alla jämväl allmänna begrepp, äro antingen begrepp om Substanti-er, eller om Egenskaper, el. om Relationer.

H. 3. Ofver wår abstracte begrepps wärde el. Realitet, tänkte redan Plato och den Megariske Filosofen, Skilja, äfven så olika, som medelti-

dens Realiteter och Nominaliteter. Man kan med grund antaga. Genera och Species verum i Naturen; ehuru man ej får velja, det vi

hafve många abstracte begrepp, mot litta inga wärliga tinga ge nera eller species swara, och at vi ofta icke så indela wärliga ting, som Naturen dem indelat. Vår begrepp stulle mera. Ofverensstämma med objecterna utom oss, och med naturens egna indelningar, äru wärligst stier, om vi kände tingens inre wäsende (Essentia realis), och ej blott deras yttre wäsende (Essentia nominalis), om man så får säga. Det är lätt at se, hwarföre nyttjornas

H. 3. Vid disputer om abstracta och u-niversella ideers Realitet (hvar om sig i allmänhet är ett ting el. et bonum verum) bör man hafva affcend på bemärkelsen af ordet ting.

Medeltidens metaphysici wou delte i 2. partier: Realiteter som sadt at icke universaley wou wärliga res och Nominaliteter; som påstodo at de äro endast tomma namn.

En Fransman vid namn Pressart påstod, at inga Essentia finis in verum natura, utrum böra anses endast som de ländas fictioner.

allmänna. ideer äro så mycket olika.

H. 4. Jämväl ibland samma allmänna begrepp, äro blott en del abstractierade ifrån wärliga.

ting; men andra utan egentlig bildning i den wärliga naturen, ar- bitrarit sammanfatta. Medt emellan, bögg, äro på wist sätt de Analogi-

er och idealitiska föreställningarne. Af idealer måste man antaga så många arter, som af fullkomligheter el. ofullkomligheter.

Idéaliter hos sänstbildade mstiv och folk, slay, måste nödwändigt wara af så mycket Wärliga, som andra begrepp, eller ännu mera.

Estet Kantiska systemen äro de allmänna begreppens medfödd, och ej uppkomna af sensationerna.

Lid och Præm.

Leys Del Om definitioner och distinktioner.

H. 1. Definitioner el. förklarande.

H. 4. Litta ulla begrepp, som äro arbitrarit sammanfatta utan egentlig bildning i Naturen, böda derföre anses för orimliga.

Idéaliter t. ex. litta mål eller bistånd, wa något i högre grad fullkomligt än i Naturen finnes, äro ingalunda derföre sanna och orimliga. - Bestämningen t. ex. på en vis man, kan vara så fullkomlig at ingen swar deremot; men derföre är ingen orimlighet, at ju en sådan vis man kunde existera.

Analogiska föreställningar formere vi af efter likheten mellan tinga. En dilit kan vara litta arhad med en wärlig handelse.

Idéalernas Wärliga beting, af Nationernas olika smakt. - Begreppens liffing är swarta. Vi deremot, och den litta färgen för behagligare. o. f. v.

Begreppen som enligt Kant kalla evet, veraz ex furens animi, tillhufver haas Der wint Veranunft; men hvad vi öpe.

sensuum externorum så begrepp om tinga mer kan sit så hallas Empiriska Veranunft. Grundpelaren i hela Kantiska Systemen, är den sanna hypotesen, at begreppet om Lid och Præm är of medfödd. - Enligt hant kanta, kan vi ej få begrepp om någon wärlig, utan tillhjelp af begreppet om extension.

Men så jag t. ex. luttar på en negativa så kan jag ej säga at den luttar sång el. smäl, stor el. litta. - o. f. v.

§. 1. Alla begrepp, som vi meddelo andra, äro antingen om riktigt existens, ling eller om de universella. De föra meddelas kunnat, genom beskrifning (descrip-tion) och om de sedvan genom definition. Definition är ej tillämplig och de tränne-männen som den utgöres äro ej variabla, emedan de gånge gånsta rätt lude, at ma-nietat verum existentium, sunt omnino-do variables. - Den Definition deremot är alla ingredienser beständiga, at de utgöres lämne och ombyttliga. - Definitioner lagas af essentia rei; men trög vi kunnat vi endast na utan. Vid anmärkning, at man ej för bör definiera en sak, än man grundligt kunnat beskrifning; är gånsta för beskrifning. Nog finnas reglor i den sak, utgöres na; men de äro svåra och måttas omjelig at appliera. - Vår theoria är ofta gan-sta ofullständig. -

§. 2. - Uvad är tel ex. dygd - hvad är mod. - v. s. v. - Uvad kunnat vi genom etymologien och benämningen af närmast gånsta ideer, sa någon hjelp vid förklarandet af sedvan obestämda ut-tryck; men ofta kunnat vi håvid radlo-se.

18
gar af almänna begrepp och uttryck (idea et termini generales), hafva ej på enahanda sätt blifvit definierade, em de alltid måste skiljas ifrån beskrifningar (descriptions). Som man kunnat olika om deras affig-ter, sa är ej underligt, at man kunnat om deras riktighet. Cif-ras reglor, genom likas iakttagan-de vi kunnat sättas i stånd at bilda i alla fall fullständiga, hvar skien för tränge ef vidsträckt ef chi-meinger definitioner öfver värde-liga ling, eller stilla sedvan full-komliga definitioner ifrån andra.

§. 3. Do gifvas flera nyttiga, om icke alltid ofelbara föreskrifter, ef ter likas man kunnat bestämma ob-stämda begrepp och uttryck, samt utskotta deras vidd eller bedjel-ser. Såsom: at upplösa deras affigt likas för st bildat et vist begrepp, ef för st upfunnit och i hvar skien infört et vist uttryck;

19
at upplösa de ideer och uttryck, som ligga et obestämdt begrepp ef ter närmast, för at se om man kunnat dem kunnat bestämma det ob-bestämda; at ef ter Lockes met-hoder upplösa sättet af obestämda ef för virrade ideers upthomst, och ef ter hvar skien skieda utvick-ling ef för vandling.

§. 4. De vanliga reglor beva-ra öf ej för misktag, såsom: at en definition bör våra hvar skien för tränge ef för vidsträckt, at den bör innehålla blott våsend-liga egenskaper ef attributa, ej nyttiga metaphoriska ef ob-stämda ord, at de böra svåra emot usq loquendi communis. Alla ord äro i sig sjelfva mer ef mindre obestämda.

§. 5. Definitioner delas van-ligen i Reales och Nominales; emot hvilken indelning likväl hvar skien intraff gånst.

§. 3. Nog äro deras och andra Logiska reglor goda; men när ef ter lesas de ? här kunnat de riktiga ?

utskottas
Då man definierat blott ord och våsend; kallas det en Definitio Nomi-nalis; men de sjelfva saken, deras natur och bestämdhet definieras, sa upthom-mer Definitio Reales. Emot den en delning gånst våsent många intraff. Hela (hvilka?)

En del äro på definitionerna i ena be-
trakt. De opponera Definitiones Nomina-
les och Genetica enot hvarann, churu dr
i hufva värdet ej äro opponerade. Med
Definitione Nominalis förstå de förklarande
och med Def. Gen-
tica, huru de uppkommit.

§. 5. Så enkla ideer gifvas, at de ej kun-
na definieras. Ex. ideen om färg, om sm-
ken o. s. v. — Endel begrep kunnas vi ej fö-
reställa oss, utan endast genom bilder; an-
dre åter kunnas ej genom några bilder fö-
reställas; Ex. ideen om själen, förståndet,
dygden o. s. v. Likväl, emedan vi äro vane
vid sådana föreställningar, så kunnas vi ej
aldeles, utan bilder föreställa oss något.
För gifves, außer Vant. lit intellectus pu-
us, det tillståndet alltid med något följande.

§. 6. Men man skal indela gene-
ra superiora och species, är lättare at
läsa än at hjelt göra, beträffande de-
finitioner och egenheter.

Cap. 9.

§. 1. Sålunda haken vår auctor följer, har
klara och dunkla ideer i den föna be-
märkelsen. Den bemärkelsen hvaruti
Cartesius och Leibnitz säga dessa ideer
med deras divisioner och subdivisioner
följa i våra comprehendier. (De ideis, vid
Psychol. Ernesti.)

§. 5. Det gifvas flere slags ideer,
och ord, som med utta kunnas. Nat-
urligtvis indefinierbare. Och churu vi
finns hos oss begrep om ting hvil-
ka vi ej kunnat föreställa oss i
viktiga och fullständiga bilder; så
äro vi dock ej heller i stand, at
fatta abstracte begrep aldeles,
nem och utan alla bilder.

§. 9. Cap.

Om klara och dunkla per-
ceptioner och ideer.

§. 1. Perceptioner och ideer kallas
klara, när vi äro medvetande der-
af, at vi hafva dem; men i vidrigt
fall dunkla. Descartes och Leib-
nitz dela alla ideer fört i klara
och dunkla (clara et obscura); de
klara i tydliga och otydliga (distinc-
ta et confusa); de tydliga i adequa-
ta och inadequata, samt de ade-
quata ännu i fullständiga och
ofullständiga. Menar denna in-
delning, at bestamma de mangfel-
dige graderna af våra perceptioners

och ideers vididitet, och attskillig
slags ideers, enkla och sammans-
attas; concreta och abstracta, så-
vridt för hvarandra. — Til det
högsta, kan man derefter upgifva
sammansatta ideer, så väl (de all-
männes som singularium) vär-
de.

§. 2. Våra klara perceptioner
och ideer, äro alla så lika
klara, eller klara i samma grad,
som våra dunkla känslor och be-
grop äro i samma grad dunkla.

§. 3. Lära om dunkla begrep och percep-
tioner, är af stor vikt, såväl i lä-
ran om vår själ, frihet; och vår
tilligaste perceptioner och förestäl-
ningar härröra ofta af otuliga
dunkla intryck, som vi ej blifva
varse. Det är en välgrundad vä-
natur iakttagning, at alla våra
perceptioner och föreställningar
äro i en beständig växling, och at de
tilligaste perceptioner och bilder,
efter naturens vanliga lopp ej

universalium

Ofte ho vi oss handta aldeles fört da
likväl ohända äffjättror förmatt oss
sil den eller den qeringen.

Nångenom hindras vilkjan at ej allt
för mycket fört sin upmärksam-
het vid et ämne, till det punkt med
föra många och stora objekt.

långt vara fort, utan smän-
gen mattas, och ändtel^{ig} försvin-
na. undan vår upperception.

10 Kap.

Om våra Receptioner och
ideers association.

Vi kunna ej föreställa oss någon full-
komn^{het} isolerad. ideer, utan vi äro skatta
den så, at de komma till som i kringpen.

Associerade ideer äro de, som väl ej fö-
löpa utgöra et helt; men dock i ansen-
de til våra perceptioner hafva förman-
hang. — Sammanfattade ideer äro de
lar til et helt.

Likhets och Causalitets Lagarna
böra tillhöra ifrån hvarandra.

Contrasts Lagen är fallan grundad.
I den ändelsten borde man alltid då man
ser et verkligt ansigt, erhindra sig den
fulaste menstliga man sett.

Relatiens lagarna hvarstera ideer-
na upväckas av 7. nämnd. Likh-
hets Lagen och Lex coexistentia.

Den Lex coexistentia följer ofta vid
ideernas upväckande. — Om jag t.ex. täl-
ter mig ned under et träd och en orm
i det samma hänger sig fram vid roten.
Det samma så minner mig samma hän-
delse. i minnet om jag vägrar är deret-
ter går samma träd förbi.

Wolff villo bringa alla dessa lagar
under en enda Pregel, näml. denna: Om

§. 1. Alla våra Receptioner och
föreställningar äro lius emellan
associerade (förbundna) och upväc-
ka hvarandra. (Associerade ideer
böra ej blandas med sammanfatte)

Ideer förbinda sig och upväckas
sig inbördes efter flera lagar, för-
mämligast efter Likhets Lagen

(Lex similitudinis), ifrån hvilken

liomliga lieliga Causalitets Lagen
och under liken andro bringa up-
positioner (Motats - och Contrasts -)

Lagen; samt efter Lex coexistentia
Lagen, i anseende til ort eller tid,
som af wanan får mycket styrka.
Några tillägga en tredje lag, be-
stämde i våra inre organers

physiska sammanhang. Om så-
ledes under en enda Pregel, näml. denna: Om

nas association lagar.

§. 2. Orsakerna til dessa lagar,
kunna vi ej utreda. Det är ej för
alla människor lika lätt at bilda

och behålla associationes ideerna.
Vi skulle ej mindre förlora deri-
genom, at våra begreps samman-
hang wore mycket fastare, än deri-
genom at det wore mycket lö-
slare, än det nu vanligen är. Li-
kasom otuliga ideer förbindelser

Wingras, utan at vi märkte det,
så har man och exempel at asso-
ciationer, utan war witterliga at

gjord bestått sig. Så wida vi hän-
ne war Natur, kan man anse
det nästan för omöjligt, at

och en enda ideer kan komma i war
hjal helt associerad (isolerad), ef-
sådan där existera.

§. 3. Man kan kalla somliga
ideer för hervstade, så väl i an-
seende til deras sammanhang med
andra, som i anseende til antalet

endel af de ideer som vi någon gån-
g upväckes hos oss, så upväckas och med
det samma alla de andra, som därmed
hafwa något sammanhang.

Underligt är at man ibland utan
at wetu orsaken, förlorar wita ideers
association. Orsaken borde det vara andra
smellaktommande ideer, lika liksom
afflita sammanhanget. ef de förbinda; det
borde och andra naturliga orsaker derib-
wara wälkande, såsom någon ändring i
liemans organisation o.s.v. wäntom fru-
ne i hogs och andra associerade ideer af lika
wi förut ej varit medvetande.

Utiasociatio idearum ligger grundet til
wät minnet, til hwar vi skulle ha blick
(hårdighet). — Emellan denna idearum
associatio har et så otroligt inflyande
på minnet så bör man söka reda
den under förståndets styrka. — Den
beror och mycket af education, wana m.m.

Hervstade ideer kunna alla par-
tioner kallas, såsom qinghet, äroq-
nighet, hat o.s.v. — Dessa liksom
benämnda sig aldels utsläp sig
och gör at man blott w en liksom
beträktar alla händelser, med et ord-
allting.

Sådana ideer kunna genom hvarjehanda
da händelser krusas och dämpas samt
gåna slumrande; men de äro dock alltid
på sin vägt, och vid gifvelse återkomma
tillfälle braga de åter ut och återgå alla
fordna mågt.

Den ofriska synpunkts hvarjehanda
mestjor ofta betrakta en och samma sak
leder till ursprung ifrån ^{ideernas} olika
associationer. # (Första kapitel i det första)
hos hvar och en mestja.

För sådana favorit ideer lösa ifrån
filosofen noggaktiga sig, eljest blifva al-
la deras satsar och omständigheter falska och
som partiska.

(Vid all meditation har man ett visst
mål det Själens upmärksamhet fram-
mes och riktar.)

af beqväm, med lilla de äro för-
bundne. När sådana ideer hem-
skat en lång tid, blifva de slum-
rande ideer, som väckas lättare
och oftare än andra. Af vär-
slumrande ideers beskaffenhet
och antal beror det, huru vi an-
se naturens och konstens värde,
och nyttja snillo-wärk, och på hvad
betraktelser vi derigenom ledas:
Tungen ting är hos stora snillo-
wänligare, men för rikstigheten i
samt har särliknare, än at underhål-
la favorit-ideer. Alla våra för-
ställningar lösa sig till visse ide-
= kädjor, lilla så väl i ansende
till sin längd, som i ansende till sin
rikthet (målet hvarthän de tyg-
sa.) och lathet at blifva upväck-
te, äro ifrån hvarandra mest
skillnadiga. - Af associationer la-
ejarne låter menliga själens
viktigaste tillstånd, förklarade sig,
såsom Eftertanke, Wakande så
väl som värliga drömmar, de

var tillstånd som gå i somnen, samt
Uppsta, Galensträp och Raseri: om
detta, vi också på detta ställe skole
handla.

II Öpp.

Om Eftertanke, Enthusiasmus
och Wakande dröm.

§ 1. Status meditationis är et
egit Själens bemödande, hvars lath-
het el' svårhet, tyckliga el' olyck-
liga utgång, ej beror blott af warr
naturliga förnugeters mätt, el'
wår förväntade öfning i tankande,
utan också af wår fallenhet, i det
ögnablicket eller den stunden, till
dessa sinnes arbete, af de ideers
antal ifrån lilla vi likasom bör-
je wår gång, och ändtel af wår in-
el' ytter ro el' orv. En sträng me-
ditation är för de flesta mestjor men
fiottande, än hwart och et annat be-
mödande; fiottsammas än det up-
märksamaste aktigifvande, el' up-
märksamt läsande och hörande,

At meditara sigg vara det samma
som at styra sig förstånd och det förnu-
get ad verum investigandum.

Till all meditation finnas 1) et visst ut-
litt mål: 2) användande af själv beak-
terna till målet emående.

Utelveting trodde lusten warr orsak
at meditation ibland gån trogare.

Wakande är aldrig fiottande
emedan själen då obelindrat genomlöpa
ideer tredjorna, hvilket vid medita-
tion där attention är nödig ej för ste.

och i spädare åren en uttänslning.

Phantasien underhjelper ibland Meditationen. - En overgiven Phantasi kan ofta ålbadkomma Galenskap. Genom et ofverdrifvit pligande af minnet blir man confus och hanslta wad wettig. Proiska påstod at mystiken ej war ännu at meditera.

Enthusiasme involverar en stark passion. - Under Mannskning waktas mystiken. - Present, half d. en. förtvivlas i tankar och märker ej hvad som passerar. - Dessa tillstånd kunna vara ibland förtvivlande; men Extase är häftig och ofta pinlig. - Munor af Insittas ofskär och går ända til wansett. Ex. Vane är slägt med Convulsioner exq. Epilepsi. - Extaser och Convulsioner äro of många slag alt efter olika orskier och beskaffenhet. - Enthusiasme kan vara ofta så listig at man tycker sig se Syner och hafva Uppebarelser. Begreppet äro i detta tillstånd ofta rediga; men i Swärmerier lita ofta höra til dessa tillstånd, äro de drunkla och förvirrade fast än hvarla. Går ofta til wansett. Ar epidemiskt, smittande. (mångu exempel). Ar mångakanda Religiösa och kollektivt. - Zwältare, Anabaptister, m. st. Frankoser. - De som hos Wesfalle äro och en stort swärmar. Munor och af physiska sjukdomar, raddhaga och inbillning. - Uffel af samma orskier.

Räotroligt listig enthusiasme finnes många exempel. - En lind traud

(Begrundande, Meditation) äro lind läs wärksinnare; så wete wi drak ej förut, hwad wi alt wardt finnandes, hwad hwor wi wardt tagandes, och til lika grader af den för of liggande afsyn lign werlden, wi kunne blifwa fördr So förfärlige de oredor äro, som wär serar. - Dessa tillstånd kunna vara ibland sinnes kräfters ofverdrifne bemödan de afstodtkommer; su kan mandock ej i gemen säga det Meditation är et onaturligt tillstånd. Extaser kan äro ej altid förbundet med lika fördunkling af wart medvetande om wart utwärtig tillstånd. När detta medvetande af wart utwärtig tillstånd aldely ef nästan al deley försvinner; su går Meditation ofver, antingen til Dröm, eller Mannskning, eller Enthusiasme ef Reverie. - Tullenhet eller benägenhet til Extastiska kan nykningar, är ej wagot fördelaktigt tecken, til hwaga sinnes gag

vor. Extase är Wuld ifran egentlig Enthusiasme, sedan som man til lägger arbetande skulder och Wust wärer, endast i grader; men Enthusiasme skiljer ifran Meditation jäm wäl genom sjelfwa föreställningarna hwarmed man i hwardera tillståndet sig lysselsätter. Uppmärksam alt gjfvand på sig sjelf, lärer snart hwar och en, hwantinnan Reverie ef Vaktande dröm, om man su wäger hala, afwiker ifran dessa härtil om närda tillstånd.

Cap. 19.

Om mystikas tillstånd under sömn, Drömmar och Sömgång

Q: 1. Det är swart at altid skilja Sömn tillståndet ifran alla andra mystikas tillstånd; man må da hälla dessa en stark idra man obscurum, ef det tillstånd de knoppen är fullkomlig inactis, ef då wära ytter sinnes äro aldely

man Lafsal tyckte sig altid se en brin wande afgrund wid sin hala. - En annan lika uplyst man Charles Fulles sig at se hwarsjanda bilder. - Blef sedan blind til syn organer. - Ofeliga andra exempel. - Det gjfwag hwarsjanda gjfter och ortor som förskatta en lind syn willa.

Ulos Waller kan man läsa många lindana ganska underliga, drak lansfändiga händelser.

Wit hör och inbillning om hollodom (Magie). Denna handa finnes iftid hos wilda follslag; men af ett som uplysning er higer. - Alt ho hollodom hullu blaud för su hwa för studande wit Religion (som det och äro). - Först i 17 Secl hörjadt man i Wahleten hala om hollodom, och i 10 Secl hörjadt man haffa lindana förmen ho hollpacker. - Denna wid strappelle stey sedan drögligt. Ordentel domstolar institta dey som undersökta lindana mål. Man här de och pinade dem som unklagades för holl dom. - Exempel kan beses i hwaga Albo Wläfättig för wardt protocoll. - Under hala medeltiden hörde man, at hollodom Wiedde med djefwuldy tillstånd. Neo Platoniorum lära gaf anledning der til. - Andraf hörjadt Christian Wro tuafing i tillstånd at ifta derewit. Ra vagrafien om hollodom efförty ur lag boten. Exempel folgde i andra stater. Hu wann denna Wro strappelle endast i hordigall och Syruen lind många andra ortor. 1778 hullu denna 9 ur wit hordor.

Om Spöken märker man (1) at alla Spöke historier som berättas äro waguna ta och endast nya uplagor. - Det kan man se wedan hos Lucianus i et af hwaga dialoger: (2) operation lattet som djefwulden hällägge su kan spöken är för hw wiom wan ändawäl. - endast poestbrock (3) i bibeln hällägge hwom ej för många at spöken; hwad kan läses at kan är hwad man

4°) Vår Gud ej tillata honora en sedan magt.

Medningarne trodde at mistjan hade 2
själar: 1889 och 1900. Den förra var oböttlig
den sedane lefde någon tid efter kroppens
död och höllade. (manes).

Caps. 17.

4.1. Man har olikta deficiencat Sömnens.

Volg. tack at den var en thalig idea
nem obsecrarium. - Valtor: et fel-
ständ så man är fullkomlig inactis. - oför-
mögubet at hafva sensationer och motus;
voluntarius. - Manör e langvort corporis.

Sömnens är svår at deficiencia, ifst sedan lära
om spindel animalis är förkastad. - Nerven
na höttis och sträckas genom sinnen; men
på hvad sätt, är en tvändigtat.

Menstjan sommar smärningom. - förste
et ovligt tillstånd, sedan djup sömn, och sedan
et kallare slummet, hvareunder man dröm-
mar

4.2. Drömmar äro af 4. slag: con-
fusa, litta vi vid upvaknandet, ej min-
nas, och Mediga, som vi minnat på
minna och och berättat för andra.

fullslutna. Litta svakte är at. noja
utmärkta qvansforas mellen Va-
krande och Sömn. Sömnens affigt

är tydlig; men des orsaker gan-
vis olikta. At. Sömnens litta li-
ket. som varit vaktande tillstånd

är et alltid. litaformigt tillstånd,
beviser den djupa drömlösa söm-
nen, det latta slumret, det bit-

vändet. som pågår föregå vakt-
för upvaknandet. och ändtel-
selsta upvaknings oigablichkeit.

4.2. En värklig Dröm Viljes
endast i grader ifran Meditation
tillståndet och Revenis; och det

tränder fördenkult personer af
en eldig tilbillnings kraft. ej fat-

lan, at de förväppla verkliga dröm-
mar med Revenier, ja med Per-

ceptioner och föreställningar i
sit vaktande tillstånd. Sällsynda

re äro sadana mistjors exempel,
som i sit vaktande tillstånd, hafva
hvarjehanda Syner, och erkiänna
dem för hvad de äro. 3

4.3. I Drömmar är förste bit-
dernes leflighet. märkvärdig, som
föreställa fräncarande objecter.

Grunden därtill ligger dels demti,
at de yttes sinuen äro nästan et

dely fullslutna, dels i häftiga och
onaturliga iure rörelser, dels

och i visla kunnthapers och grund-
satters fördunkling eller bärte-

varv, genom litta vi vaktande
skulle försvaga och moderera,

dy litta iakt. Ej minder märk-
värdig är i Drömmar Bilder-

nes och föreställningarnes wild-
het. och oregelbundne följd; men

som ej hos alla mistjor märkes
i litta grad, och som ostvidigt

mäst bestämmes af Själens och
Kroppens styrka och svaghet,
lundhet och sjulilighet. Ej hel-
ler kunna alla mistje förvärf-
va sig et litta vält över sine
Drömmar.

4.4. Til de underbaraste förän-
dringar som vi märke hos oss

(Et mörkret lyser et ligg; men så selen
skinar förlages des sken.)

At drömmarna kunna medri sluta
om man är frist och lukt.

Waknande handlar man enstärvis grund-
sätter; men dersu äro under somnen döfna-
de.

sjelfva, under det tillstånd då vi
drömmar, här och det, at vi antaga
säsom sanna, ej allenast aldeles o-
troliga och oöfverlideliga ting, utan
och sådana som möjligen lig till-
rä; och at vi strundat, strunden
synas hafva förlorat, all syn-
vaktighet och moralisk kän-
sla. Dersu Phanomener lätta
icko förklara sig blott deraf,
at vi äro beröfvade allt medve-
sande af vårt utvärtes tillstånd,
at visst Kunsthoper och grund-
sätter äro bärta, som pågå wa-
ra tillståndet när vi äro vakne,
at bilderne äro i drömmen my-
cket tillfälliga; utan man synes
blifva nödsakad at taga till

Åberöndt är det at tillägga drömmarnas nä-
gon grad av kraft. Men vi ej waknande
se vära öden förut, till stor del ej heller un-
der somnen. - Konsten at spå (oneiro-
scia, oneiromanzia) är dock af vägra
slut af en Apollonians bragt i orskull-
system.

2 efter drömmar

hjelps visla, snart åter öfver-
gående. Häl-organernas döf-
ningar och försvaganden. Un-
nu mer har den grad av kraft,
som man inbillat sig at hälla
under somnen ägde, bytt och
förvillat missbruk.

ty: 5. För en Philosoph äro inga
af somnens Phanomener mera
förvånande och ofta svarare at
förklara, än sådana instans-
tillstånd, som gå i somnen; tillhelt
altid förefattas en somna, men
den sanna ej alltid tillta djupa,
naturlig och fullständig. Vid-
han höj alla somngångare må-
ste man antaga, en dem egen lät-
ivordhet i de fibrer och nerver
hela löpa ifrån hjernan och Häl-
fate till de ytter lemmarna; ty
annars lärer det ej begripa sig
huru somngångare kunna för-
tuga sig ej allenast de svaraste
och farligaste kroppes förtämnin-
ger utan och många sinne ar-
beten, och det lättare än när de
äro vakne. Dock bör man ej
ansä alla berättelser i denna
del för pålitelige och sanna.

ty: 6. Många somngångares
qvomål och färdigheter, kan

man icke göra begripliga u-
 san at. utläga det. visst sinu-
 valua för et. ögnablick, i affec-
 de på visst objecter. Oftare blif-
 va Sömngångare i sitta upförande
 bestående genom sinuliga intryck,
 af hvilka de ej blifva medvetande.
 Gemenl. hafva de likasom et
 dubbelt minne, et. Sömnens
 och et. sitta vaknande tillstånd; men
 det gifvas ock exempel, at. tal
 och handlexor under deras vakn-
 de tillstånd haft den farligaste
 värdkan på Sömngångarens göro-
 mål; och at. de efter upvaknan-
 det. erinna sig hvad de under
 Sömnens gjordt, såsom förvillande
 drömmar. Annu. icke man mär för-
 gäfs, at. den animaliske magne-
 tismen åstadkommer et. sömn-
 ejans tillstånd (Noctambulism)
 och i detta tillstånd af sig sänder en
 Spådoms gäfvor; så vade man
 redan erinner och deras vederli-
 kar med berättelser om sömn-

En lilla Messmer upkom med den där-
 aldtiga läran om animaliska magnetis-
men.

gångars, som blifvit Prophetor.
 Vid undersökningen om sömnens,
 pålägges ock den frågan upkastad:
 om Själens alltid tänker, eller om
 hon i vrenom uphöver at. tänka,
 likasom Kroppens at. röra:

Leys: 13.

Om mists tillstånd under
vanvett. och Praesi.

§. 1. Jämighet, Vanvett, eller
Utsinnighet, böra ej förblandas
med förståndssvaghet, Dumm-
het, eller Begreps: tröghet, som
hos vissa olyckliga Stalkare, gör
ända filosofiska grader. Vanvet-
tyghet, tillståndet är så mangfal-
digt, och med många andra slags
tillstånd så nära slägte, at. det
är nästan omöjligt at. fullstän-
digt och riktigt definiera det sam-
ma, samt genom allmänna och
dock bestämda kännetecknen skil-
ja det ifrån de tillstånd i hka

Oaktadt större delen af Kroppens sjuk-
 domar vänta på Själens, såsom t. ex. Luffviken,
 Diar, och Själens åkommer åter på Kroppen;
 så gifvas dock några sjukdomar som egge-
 ligen kallat Sinnes Sjukdomar. — Sådana
 äro de i detta Kapitel omnämnda. —
Sinnes Sjukdomar variera så väl til-
Species (sin art. och beskaffenhet), som
til Grader. — Emellan dessa gradatio-
ner kanne vi ej sätta någon gräns.

lommen, febrar, Svärmenet, och
många Passioner och förfäta.
De högsta grader af Vanerett
kallar man Ursinnighet, eller
Krafi, som äter har många Pha-
nomener, gemensamma med vis-
sa Convulsioner.

I alla dessa sines sjukdomar smälte
vann en slags förvinning i hjernan och
måga obekanta orsaker, som aldeles kan
kastat den vanliga ideernas gång. - Hos nå-
gra sådana olyckliga, har man funnit
hjernan förbenad, hos andra vattigt
i hufvudet, o. s. v. - men hos många har
ingen orsak kunnat upiäckas.
Märkligt är, at Galesktheten gemensamt
böjar med fömulothet.

W. 2. Hos somliga utträr sig ga-
lensktheten derigenom, at de utträ
allt anfäll af feber ho sig blifva
objecter utom sig varse, som an-
fingen icke äro till, eller administ-
ne ej närvarande. Andra blifva
värkfulla och närvarande ting an-
fingen aldeles icke varse, eller
icke för varse, som andra lunda
instrior. Man derse vilja sig ä-
ter de, som ho sig kunna något
hos sig själva, antingen i sin kropp
ell i sin själ, som de omöjligt kan
na känna. Till denna class hör
Svärmar i detta ordet, egentli-
ga bemärkthet; ty det taget och
i en lindrigare betydelse, hvar-
uti det nästan innebär et be-

vin, eller administrationens hvar man-
gum så vara.

W. 3. En fjärdt class af förryck-
to, känner icke hos sig visla delar,
egenheter och förändringar,
som de nödvändigt borde känna,
om ej det icke sinnet, eller dem
iure organisation, vore i olag.
Andra äro oförmögliga at tänka
och tala med sammanhang eller
enligt någon plan, eller äro i alla
sina omdömmen och uttåg op-
ponerade emot alla förnuftiga
instr. - Nästan ingen passion
gifves; hvar omätteliga häftig-
het icke görde flera instr för-
mektiga i hufvudet. - Detta är
noggrant bekant om häftig
förskräckelse ell angslan, oqwa-
dad Svartthjuka, gränslös öing-
het, mken ell långvarig blann;
men istel om Högmod och Van-
tet, samt olycklig kärlek.
En vis slags galeskthet, som bin-
gar till förvirran och Sjelfmord,

Engländans Sjelfva, kallan denna Sjelfva
som Spaleen.

Sympathien gör dessa sjukdomar ofta
epidemiska. - Mycket förståndigt folk
hafva blifvit smittade t. ex. af Zwälska
vevas värmenier och galenheterna.

har beqväm kallat den Engelliska
Sjukdomen; och man har velat
märka, at Engländaren fram-
för andra Nationer äro exponer-
ade för visse anfald af under-
lighet.

G. 4. Alla dessa slag af galenhet
orsakade de fallsumaste och orinli-
gaste gerningar, som ofta vänta
lös och omkran tillika. Många
sjuka blefvo mot sin vilja genom
et innerligt tvång dragna till de
däraktigaste företagen. I sin
hvar utsvand de allt lit. bemöden-
de valdadt. ej kunna afhålla sig.
Visa de förryktets covulsiviska
rörelser, blifva och underkunder,
epidemiska eller smittande.

G. 5. Ofta bestar galenheterna
blott i en enda fulla inbillning; och
af sådana inbillningar har inget
vart allmänware jämväl hos sto-
ra hällen, anden at af en Skryts-
ande ef. blögr väsenden vara led-
lagad ef. inspirerad. - Sällan ut-
brister vanvettit på engång; må-

Stendels förutgå visse tecken, och
ej sällan blifva för, och under,
en uppenbar galenhet, den sjukas
förmögaheter ovänt. uphöjde.
Efter all sannolikhet. Vänta
och de måste förryktit länge i
Stillehet emot de Mandalier, som
vil slut bemästra sig dem alveles,
och mäta med höpenhet, at
vanvettit dem förestar. Vilka
Responer äro istit i fara at blif-
va vanvettige. ?

G. 6. Likasom det gifvas vändes
många grader af vanvett, så fin-
nas och vändes många appropi-
mationer dertil. Många gle-
Philosopher förklarade alla dår-
rar för Galningar ef. förryktite.
Men chum man och enligt bruket
i allmänt tal, vilgora Skilnad
emellan dårar och Galningar,
så är det dock samant rätt vänt.
at i visse enstilda fall, vilka
blögfärdige, loquakrige, underli-
ge, lig helt mofagande ef. au-

De som hafva et försvagat nervsystem,
och vilka istit haft sin attention fastad vid
en idee, - et föremål, som dem seden beröf-
vas.

Ad. Stoici.

Det gifves och ej sällan moraliska
dårar.

one stillo darar ifran egentlige lokar. Afven se' ovist. ar det ofta; om icke visse forbrutene. Senare forbjena namn af forrykte, an af misddadare. Tilven formar andtel' skilja visse arter af villesavelser, visse grader af Varsioner, lardeley af handvord, vrede, ifran vanvett. Sa, eller hauffis inga exempel gifny, at icke mistijans inre ordning rojer sig i blickar och anleksdrag, el' gang och stallningar el' viki i roste och tungomale

Via est furor brevis.
Seneca.

II. DeLEN
Cap. I.

Man vid forekomsten f. Sang: - 1°) Själens existens, hvarom ingen emot sin rane kan va' hru vifla: 2°) Själens immaterialitet, hru behöfver bevis. - Tilven hafva Nicholopherna haft många och olika haubar. En del säga at kroppens egenhet at tanka; andre at tankan ar en Harmonie, - en kraft, en form o. s. v. (ord utan allhöy mening!). - Utom Själens immaterialitet, bör man och bevisa at den ar independent af kroppen d.ä. fröfaller sin vanvett äftu efter kroppens dö. Då man skall bevisa at själen ar vordtig, bör man och visa at Gud vill des vordtighet, hvarvil fordras hannedom af Gud, egenhet. Saken bör ledede sig Nichol. Nichualig. Gud vilja at själen skild vid kroppen, ej

II DeLEN.

Om Mistijans Själs Kraft.

I. Cap.

Om Själens.

§. 1. Det gifves nästan intet ämne, hvarken i de atskilliga folkly Religionerna, eller i äldre nyare Philosophers Systemer, hvaröfver man träffar så olika meningar och yttranden, som

öfver Själens Natur. Många af alderdomens, så väl som nyare tidens öfver, hafva kallat Själens för en blott kraft, el' Harmoni, el' form, tillhörande den dödliga kroppen. Andra hafva väl kallat henne. et för sig bestående väsende; men åter icke hafva dock icke varit derom enige, huruvida själen, utan fura för undergång, läter afsläpa sig ifran kroppen, eller icke. Sjelfor de Nicholopherna, andtel', som föreställt sig själen, såsom et aldeles enkelt el' ofammanfatt väsende, hafva dock ganska olika bestämmit henne, och på vilket sätt själen sättes till kroppen och hvarom el' själens vehiculum.

§. 2. Överstyfelig ofarenhet om kända af mistis Jag, hru gör oss at förhålla deraj mening, hru sättes et enda väsende, och alla som hålla själen för et kroppsligt

ager förståga at tanka och har aldeles inga i deer, utan ar in stads godum somu. - Andra som påstå själen fortvarande hru förståga, äro och delade i 7. Secter. 1°) Wolffianerna, som för alla ideer vanu icke och finnas in hru ämni: 2°) de som brot själen utom kroppen, hru et finare uttremant som de kallat Veiculum mentis. - Men denna conuouense för egentlig til Nicologia Naturalis.

Vid läran om mistijans Själ, hafva de lärde fallit på tvänne ytterligheter; en del äro Materialister och andra Idealister. M. medium tenens beati. (vidt Juv. l. D. Cap. 3, unobal. ad ty 3.)

§. 3. Själens immaterialitet skall bevisas. Vi se ej stuka til egenhet utan endast af väkningar; och hvarifru vi icke höghet at tillägga vänt tankans väsende de kroppsliga egenheterna, så des väkningar ej bevisa dem. - Vilkken lutt för mistig mistis hru tillaga tankan extensiu, impenehabet o. s. v. ?

Men utom detta Negativa bevis för Själens immaterialitet, finnes och et positivt. Alla kroppar äro sammansatta af oändliga många delar, hru hvar och en utgöra en kropp. Kropparna äro et aggregat af flera ting. Hängan blir allta' denna: ar själen icke för sig self et helt, el' ar hon en händing af flere ting - et aggregat ?

Et sådant aggregat hru en enda och odeltig hru hru ej tillägga. - Tankan ar vida skild ifran allt kroppsligt. - Alla väsende gör oss at förhålla deraj mening, hru sättes et enda väsende, och alla som hålla själen för et kroppsligt inre operationer stas af samma enda väsende.

väsende. Man må föröfigt kan-
kätlig Själens så afhängig och oaf-
hängig af Kroppen, som man nå-
gon sin vill, och gifva. Själens och
Kroppens olika förmögenheter och
Krafter må man behagar; så
lynes dock, at man är nödsakad
at tillägga Själens et ofynligt
vehiculum, som är ifrån hennes,
at minstone sedan hon begynte
utöfva sina högre krafter, ofvilja
sig.

§ 3. Allt äldis och nyare Philo-
sopher, jämväl atskillige af dem,
blefint bestämde för motsatten,
hafva antagit hos Själens et själf-
värtigt principium motus,
och Själsmagt, och af hennes själf
beroende upmärksamhet; men
de fleste hafva och motsagt sig
sjelvet, då de den ena gången haf-
va talat om Själens själfvärtig-
het, och den andra gången om Själ-
ens afhängighet af Kroppen, och

Man går Auctor öfver till den, som antaga
et Vehiculum mentis. - Sedan är ingen
ovimlighet: - quæstio probabel; men dock
enigifning.

En annan häudelse inom Själens ofafom et
veräk och skulle beöfvas all sin frihet.
Själens frihet nekades af Spinoza; han
tänkte var Själ vid en flägga. —

och de yttre tingens indryck på
våra sinnen. At minstone finner
man icke gränserna mellan Själ-
ens ^{Själ} värtighet och afhängighet,
måga och bestämde utskädd. All-
sammans beor härvid af förkla-
ringen öfver och viddet af mltis
Själfrilliga och icke Själfrilliga
Uppmärksamhet. Erfarenheterna
lära oss, at vi äga långt större
mägt öfver våra begärelser och
vår affky, samt öfver våra förestäl-
ningar, än öfver våra perceptioner;
och at Själens medhödd och förväf-
vade styrka och longhet, är hos
särskilda mltis och folkslag gan-
ska olika. Redan de gamle haf-
va utskädd metoden, huru man
vill blifva i stånd, at så långt
tvars och en natur tillåter, vin-
na Själ styrka och heravälde öf-
ver sig själf.

2. Kap.

Om Själskrafterna i gemen,
och grunderna till deras indel-
ning.

Egentl^{ig} har själen har själen blott en
enda kraft, men som den yttrar sig på
flera sätt, så telegnas vår själ flera kraf-
ter, - Alla af några delar i facultas
pretitiva och Cognoscitiva.

§: 1. Alla folkslag och nästan al-
la Filosofer, hafva tillägnat
måttan flere själs krafter, som
de med särskilda namn utmärkt.
At redigt kunna föreställa den-
na sakten, är nödigt at förut, så-
mihet, vore inskränkt insigter.
Tillräta, bestämma själva begrep-
pen af kraft och förnuget,
sjelstundiga, självarthande el^l
levande krafter, och blott möjliga
förmågor.

vidomhörde man, at våra själs kraf-
ter bodde i särskilda kropps delar. —
Säcul^l Appetitiva i hjertat, och Co-
gnoscitiva i hjernan. — Andra plac-
rade den förm i blodet, och den ledna-
re i hjernan. — Alla hafva gjort
skillnad emellan förmågan at stillet fat-
sa och den, at förmåga sig abstrac-
teer.

§: 2. En af de grunder, hvars man
åtskildt el^l indelat instiga
kräftas (Hänledning) krafter,
var tankan om deras olika sate og
sitt håll, el^l de substansers olika-
het i hka. de sig befunno. En annan
sadan grund var själva ideerna
olika ant. hmed våra själskrafter
lyxlosattas. En annan vanligare

grund var det olika antal af fö-
reställningar, som vi vid olika
sifällen bearbeta. Denna grund
förelätt den betänka indelning
egen af instiga känslor-wärksam-
het i tres operationer mest sig.

§: 3. En af de viktigaste grun-
der at indela vår själs krafter,
är vidare deras subordination
el^l afhängighet af hvarandra,
i förmåga hvaraf man delar den
i Grund-krafter och af dessa här-
stammande krafter. Men som det
ta ord kunna och plåga sugas i trä-
ne ganska olika betydelse, så är
angeläget at veta, när det talas
om Grund-kraft, hurvida man
dermed förstår en kraft, som af
andra krafter föreställes, el^l en
kraft som jämväl innehåller el^l
i sig innehåller dessa lednare. Det
är intet lättare at säga, hken
kraft, som föraktas för de andre
än hken som så innehåller dem uti

Namn: Simplex rei apprehensio - su-
ditium och Ratiocinatio

sig, at de endast äro en naturleg ut-
veckling af den förfärande
G. 4. Ännu en bekant väge.
Själ, krafter, indelning, grund,
är den stora oläklighet, som är emel-
tan gränsen af samma kraft.
Vär man vil pröfva giltigheten
af alla dessa indelning, grunder,
så bör man ej iakttaga sig
blott inom en Nation, ej en
Sects ussylogendi. Ly det
begripes lätt, at ej allenast sär-
skildt språk, utan ock samma
språk på särstilda tider, måste
hafva inbort isin hvarandra af-
gärande namn på de Själ, krafter,
som man tycket sig blifva varse.
Än så lätt är at finna, det i hela
språk, så väl som i särstilda syste-
mer, måste förekomma dels flera
liktydiga ord, dels ock uttryck, om
förmågor lika aldeles icke finnas
hos naturen.

En lägenhet är at olika Secter ändra
termerna i Philofophien. - Så användt
Wolffs Scholastiska denomination, och
så har han nu blifvit ändrad af Kant.

4. Caps.
Om minnet, och Erin-
rings = Krafter.

G. 1. Emedan naturen ej allenast
kan percipiera både yttre objek-
ter och sine inre förändringar, utan
ock bibehålla samt förnya de-
ras intryck, och deras spår; så
förmåger man hvar, i anseende
derst, dels inbillnings = krafter
(Wildkraft, Phantasie), dels Minne.
Erinfornu emellan dessa krafter, (och
hvad som är hvarandra af dem eget),
äro ännu ej nog bestämda. Pondil-
lacs, och Mallars tankar. Andra
föreställningar derom. Pågga
dessa förmågor äro aldrig hos
samma nature i lika grad tillståde;
det är ock en stor afskillnad, om en
series af qvinnor, och handeller
berättas ur et hooget minne, och
föreställes af en eldlig inbillnings
kraft.
G. 2. Redan de ogle gjorde skill-
nad mellan Sak = minne och Orda minne.

Viaultie hade det varit bättre at förste
afhandla Lära om Phantasien och sedan
om Minnet såsom en del deraf.

Hvornär består skillnaden mellan
Phantasien och minnet? - Maller de
finnes minnet per facultatem signi
rerum (de ord och manas hvad de betecknar)
revoicandi och Phantasien per facultate
tem ipsas sensationes revoicandi. - Defi-
nitionerna äro ej at förklara, dock usätta
de ej aldeles nya skillnaden mellan båda
dessa krafter.
Wolffs lade minnet vara en facultas
idear revoicendi pro iisdem quas antea
habuimus.
Viaultie varo det iadligast at behå-
la Mallars definition på Minnet och Phan-
tasien; så man vil förklarande af den
likväl uppade billfällighet, kunde an-
te Wolffs memoria för en annan
Själ kraft. (utan Transcendens?)

Dräggs äro sällan hos samma individ,
 och hos olika åldrar. Lika starka.
 I gemen är minnet, så mycket
 fullkomligt, ja högre desto
 fulltningens - krets äro, som väl
 mycket beror af ofring, men äro
 nu mer af vår ursprungliga
 organisation: en annan anmärk-
 ning, som också gäller om alla min-
 nets förmåner och svagheter.
 En annan grundat bestämda
 minnets förtäflighet, är de
 indrycks kretsens och länkan-
 gars bibehållande lika det
 undfatta, och den röglighet och
 klarhet, hvarmed det åter
 gifver desamma.

4. 7 Minnets värde bör vida-
 re målas efter dess fullighet ut-
 snällt, lätt och lefligt, fram-
 hålla sig vara för erhållne
 ideer; liksom egensträfs oppo-
 sition ofta pågår kallat glöm-

stia. Ej mindre viktig är Er-
 innings- och Besinnings- förmå-
 genheten (Premiiscentia - Eng-
 landarens Recollection), som är
 dels aktiv, Besinnings-förmåga,
 dels passiv, Erinings-kraften.
 Själens förmod vid Erinings,
 Wier nämde ej alltid lika lätt, och
 blir ej snart i ögnablicket full-
 ständigt; vi måste stundom
besinna oss, mer eller mindre,
 innan vi drags oss saken fullkom-
 til minnet. Det är också visst, att
erinnings-kraften ganska ofta
 bedrager oss, ja och den hos
 lika den är starkast och bäst
 uppfasad. När man känner be-
 ständigt delarne af Minnet. (lika
 genom upmärksam observation kan-
 na upmärksam), ser är det ej svårt
 att upgifva skillnaden emellan men-
 niskernas och Djurens minne, samt
 den olikhet som är emellan förskil-
 de mnsk. Minne. Det är nästan

otroligt, hvad man berættur om
 visse mysters underbara minne.
 §. 4. Mange af forfattere har
 va talat om en Minne-Konst
 (ars memoria, mnemonica), som
 Simonides skal opfundet, och
 Metrodorus i Sicilien bragt til
 sin højs. Man har anledning at sig-
 la, det denne konst har bestaaet af
 skulle kunne sigte den store nyt-
 ta, som man deraf kunne tillægge.
 (Cicero miste måske den dock i helhed,
 och berop sig på erfaringen).
 Omme ubruglige vor de medel-
 hvorigenem de af sig trodde sig kunne
 na stærke Minnet. Men desto
 nyttigere och virksomere vor de
 ofringar til Pythagoras för-
 vire sine venner. - Ofte förstod
 man och med Minne-Konsten
 blott en samling af medel til at
 længe i minnet beholde visse
 ideer och kunststøper, an utom-
 ble medel, hvilke skulle hælde

(Attentio, Repetitio, connexio cum re-
 bus valde amabilij etc. etc.). I denne
 betydelse er Minne-Konsten længe
 sedan opfundet och af de fleste
 mystiker nyttig. Men ogsaa den-
 ne Konstens foreskrifter ere ogsaa
 den betydeligt, som nægter sig
 indbillat.

§. 5. Et stærkt minne, har i
 yngre tider hos sømlige mennesker
 i elskte vov. Anledningen dertil
 har hvirvelruben visse personers
 exempel givet, som forenaet et or-
 dneligt orda-minne (mem. verbalij)
 med et stærkt forstand. Man har
 och kunnet berop sig på flere dan-
 ma Nations exempel, som have
 et utomordentligt orda-minne.
 Men man har for læstigt af indi-
 viduelle erfaringer givet alman-
 na Slutninger, har ej nog forsigtigt
 afskildet særskilte arter af min-
 ne, och ej nog givet alle på uofferte
 exempel af store mænd, som med det
 mæste genombiængende forstand fore-

Sællan hændes det, at et utomor-
 dentligt genie, er forenaet med et
 utomordentligt minne. Minnet
 er lidelst bundet ved visse regler
 och følger altid en visse Strømning; Geni-
 et derimod er mere lemande,

Sedan vi läst denna Skrifthösten
hafve vi ej behöf af et så vidsträckt o-
minut.

nat det vidsträcktaste minne, de
ejte sålunda utgående minnet värde
helt annorlunda, än en del utgående,
hvar till grunderna af deras författe-
ningar och läge kunna lätt up-
lämnas.

H: C. Konstnärers förgätande har
flera grader, så väl som deras be-
hållande i minnet. Detta förgä-
tande låter lätt förklaras lig, så
väl genom vissa föreställningars
inveklning och försvårande af,
andra ideer, som också genom själ-
organernas fysiska förändringar.
Det gifvas flere kända exempel
och erfarenheter, som bevisa, at
inga intryck, på aldehy eller
öfverväldigt försvårade; och at jäm-
väl sådana, af hvilka vi ej en gång
sjelfve varit medvetande och
sjelfvilligt aldrig förmodat upvä-
ka, likväl bibehållas. Exempel
på apparent aldehy total förlust
af minnet, äro fördenstullt ej så
förfärlige, som de annars kunde

lynnas för efteraktningarna. Philo-
sopher. Och så utau vår kroppes
vildsamme förändringar, förlora
vi dagel^o oändligt mer Konstnä-
rer, än de flesta mista tv; ja, också
Scientifiska Konstnärer, till och med
egne upptäckter, kunna gå så för-
lorade, at de ej under detta lifvet mo-
ra stå at återhållas. Af alla kända
vetli Paradoxer, var knapp nå-
gon mera stridande mot Erfaren-
heten, än at et starkt minne är
mera et Phenomenon ordinar, än
en Naturens gifva.

4. Kap.

Om utbildnings- (Bild- nings-) Kraften.

H: I. Äfven de författars teka ej al-
deles rikligt beaktade Minnet, och
Utbildnings- Kraften ej ej nog
skilda som i hvarandra, anse
dock, om icke igemen, likväl
atminstone i särskilda fall, en
oväldigt tillig förnyelse och fram-

Meletius var Fransman till
nation; - en atheist och i mora-
len en dykt.

ordet phantasia är bättre än
imaginatio.

Phantasia est facultas ide-
as et actus habitus et imaginem
rerum obis perceptas reprodu-
cendi. - Memoria proprie
est facultas rerum recognoscendi.

Phantasia skiljer sig fr. minnet
genom sin composition och decompo-
sition förmåga. (fiction).

Phantasien kan således säga vara kallande (för Själ) af förbiqvarnet. en förmåga, at bibehålla, reproducera och i många olika (och ej alltid) lidande och förnujeller, ^{ef} af synligt (sannolika) förbindelser; framställa ya objecters bilder, men ifte nya. fordom hafva ideer.

bilders och sceners sammansättning, (fictioy-förmågan, Diktningens kraft) för Bildningskraftens väkning; och det är fördensfullt icke tvärt, at af dessa stycken sammanfatta en fullständig Definition på Bildningskraften.

§. 2. Bildningskraften är vanligt höj de fleste människor; andingen död, hög, lönnaktig ^{ef} svag, ^{ef} och stark, eldig, listig, pövelisk och skapande. En eldig Bildningskraft är ibland vidsträckt, ibland trång och inskränkt; liksom en skapande namnet dels fruktbar, dels ofruktbar. Vidare tillägger man Bildningskraften, ej allenaft i ansende till dess listighet och vid, utan också i andra affecioner, allsvälliga tillnamn. # Skundom böjlig ^{ef} oböjlig; Skundom regelbunden och ordentlig, skun-

Skundom kallat hvar skön, vilat och vedande, ^{ef} ignantlig, ^{ef} stor och hög;

dom obändig, wild och vaustrastelig (Mordstrænge). Til Phantasien egenskaper hör och värme ^{ef} tillförså gäfvat at uttrycka sig (sina tankar och känslor, uttryckt gäfvat), eller. Fransosernas Genie d'expression.

§. 3. Det är en ganska iakttagelig fråga: om fina och skarpa Sinnen alltid medföra en i samma mån listig ^{ef} skapande Phantasie? Men om man vågar antaga, det ingen listig Bildningskraft ~~ef~~ finner rum; utan en mer än vanlig, vana Sinnen, besvunnat de ädlares, finhet; så kan man med ännu större trygghet påstå, at en eldig Phantasie, de hon blifvit en gång upprörd, ofta dödar Sjelfva de Sinnen, liksom dotter hon är.

Måne den nästan allmänna meningem är grundad, at Phantasien stiger tillika med climatets varme, och at de Östlandsstru-

Missior, som äro försedde med finare och skarpare Sinnen erhålla väl flera och listigare ideer; men det följer ej, at de alltid äga förmåga, at efter behag sammanfatta dessa ideer o. s. v.

Det är en ganska vanlig åsikt, at climatet ~~och~~ verkar på människans listiga krafter. Man har äfven hänsett fullt på ytledighet; - Någon säga at allt beror af olika climat; andra åter, at climatet verkar alldelvis utel. - At hålla sig

delvägen är bäst, emedan man ej kan ut-
 vära, at olika klimat värtas till en del på
 själva krafterna. Mycket beror dock på sa-
 man och ännu mera på folkslagens olika
 upfostran, politiska ställning m.m.
 kallimäkt. Finer man de södra folk-
 slagen, med et ord: nästan alla i de vä-
 mansk länderna; mera hvar än de nord-
 liska inbyggarna, till och äro mera ro-
 brädda än de förre. - All klimatens vä-
 rkan bör således ingalunda nekas.
 At de södra folkslagen hafva en mera eldig
 imagination bör man förklara deraf, at de
 kunna använda mer tid på des upodling,
 och hafva större ledighet derför, än de nor-
 diska, hos hvilka naturen ej tillrämligt
 producerar hvad till lifets uppehållande
 är nödigt.

Sina paradoxer framför Malebran-
 che i sin bok de inquirenda veritate.
 Man föll på den tanken at liken själar
 influerar på kroppen eller kroppen
 på själen; utan Gud immediate på
 hvarandra. Sade derfor: Nous voyons
route en Dieu.
 Dessa bestyrelningar mot en eldig
 bildnings kraft, äro af Malebranche
 framställda.

folkslagen äro en mycket eldi-
 gare Phantasie än de västerlän-
 ska af Europa. J. 4. En eldig Bildnings Kraft,
 har till som et starkt minne,
 Kraft i senare tider sina utbildningar;
 af hvar ingen varit ifrigare än
Malebranche; men och ingen af
 de största lemler, Philosopher mer
 varit alla. Phantasien förvillade
 underkastad. Man har förebräckt
 personer af en eldig (strog) Bild-
 nings Kraft, icke ensidighet i de-
 ras ombonnan, och derjämte den
 mått handuaktade beständighets
 i deras en gång vägad utsläpp;
 en ouphörlig synvilla (illusion),
 af predilektion mot et med folk-
 slag, Personer, objecter, meningur
 o.f.v. at de nära de farligaste och
 kraftigaste personer och af dem
 beherrskas, såsom af ärginghet,
 berömlighet, eröfrings sjuka, om-
 vändelt- iver, förföljelse- anda
 o.f.v. samt andliga äro ofriktige

til allvarsamma arbeten och un-
 dersökningar. Men dessa bestyrel-
 ningar äro dels ensidige, och oför-
 öfne, dels aldeles ogrundade. Phan-
 tasien magt öfver hela rustnings
 Vaken är föröfrigt omätelig (Jfr.
 Historien om Martyrens Eremiter,
 Sjelfstagns botofningar, Wollstas-
 tar, och Besvärjare af ^{alla} ~~varn~~ slag,
 föregifne befalle o.f.v.). Om tien-
 nes värkingar kunde nogare
 bestämning än härtill stredt; så
 skulle hollare, Besvärjare, Mag-
 netiserare, och hvad de flere inne-
 hafvare och utöfvar, af föregifne
 öfvernaturliga konstler må heta,
 icke hafva et så lätt spel som
 nu, då man kan utgifva för väk-
 ningar af utomordentliga kraf-
 ter och kemligheter, hvad höyft
 sannolikt ej annat var än
 blott värking af Phantasien,
 men ej blifvite af kunnat blif-
 va bevisat at vara det. Ra

Den tillika påharen Zimmerman vi-
 lar i sin bok: uber die einfamkeit, hu-
 myskets-ensamheten influerar på rustning
 phantasie.
Martyren finnas både för samling och
 loger.
Wollstaslar äro af 2 slag: 1) Be-
 dragare: 2) de som helt ut äro bedugne
 och ho sig kunna utälla magt öfver-
 naturligt.
 (M. Jfr. Hagelkanten, Styler &.)

sätter; och at genom grundsat-
 ler hervtas öfver känslor och
 passioner. Förståndets värde-
 ningar äro alla Domna, Stu-
ta och Estersinnus (meditera)
 (brukta Eftertanke). De ättill-
 liga grader och directioner af
Eftertanke (Estersinnus)
 förmågan, uttryckas genom en

*Sharpinnighet (acumen) est facultas
 differentiarum verum videndi. Finligket
 iterum est facultas similitudinum observandi.*

mängd af ord. Utel hön van-
 ligt instig-förstånd; (lychligt)
manna vett, Sharpinnighet
 och genomträngande et finligt
förstånd, Diapsinnighet, vik-
 ligt, godt och sundt et vran-
 (orikligt) förstånd, et vran-
 kufvud, superficielt och svagt
vedigt och klunt, eller oredigt
 och forvilladt kufvud: (Epmi-
 neste och Esprit faux) litra för-
ståndets olikheter, alla vän-
sig på et ganstka märkeligt
setts.

G. H. Den fjerde förståndets

värkning är hennar äldt öf-
 känsla och passioner genom
 Grundsatler; som man vilk of-
 ta tillvinner förnuftet. På
 styrkan et svagan, närarel-
sen et färvarellen, samt ändes
 directionen af detta hennar
 öf sig sjelf, hafva följande
 ord lit affeende: förständig og
oförständig (i stället för litra
 man vilk ofta brukta förnuftig
 et oförnuftig), vettig, klök-
 et obekänslig, oförståndig,
dävalig, vig et slug, listig, il-
listig, arglistig. Instig vil-
 ler sig genom alla förståndets
värkingar; elum ej genom
 alla i litra grad, ift de öfriga sva-
ren; och jämväl emellan instig
 (och nationer?) finnas stulnader
 i förständig krafter, litra litra
litet. litra fullkoml hafva
 sig, som gränsvär emellan man-

vistia och där, kunna ofver-
skridas. - Om culturens värdhet
på individua och slægter.

G. Veys

orden Witz, och Lacune äro svara åt
nu väst språk ofversätta; - Witz uttry-
cker bäst med Wittighet, och Lacune
med fullenhet, at upmärksa löjs.
transfereras Esprit svarar ej fullkom-
tast Witz. - Någon nyare hafva
velat uttrycka det med ingenium; men
icke heller det är lämpligt; emedan
det proprié betyder något som är inge-
nitum (sinnet?). - Ingenium inskrän-
ker och ibland endast inom vår facult-
ets cognoscitiva och experimentera det
kunna som följt. - Witzns luga det
i en annan inskränktare bemäktelse, för
en facultet observerandi similitudines
rerum.

Om Wittighet, el. Witzheit,
(Similitud. Esprit, Ingeni-
um) och Wäntligt gäfvan (Witz,
J. Lacune, Wit and blunour).

§ 1. Sedan vi undersökt alla
de vännedong-krafter, hvarige-
nom föreställningar erhållas,
bevaras, förbindas, förvandlas,
jämföras och i gerringar utöf-
nas; så måste alla andra kraf-
ter, ehuru de icke med förskit-
de namn betecknas; blott vara
en gren el. art. af en el. flera
ibland de härtil. undersökta vä-
nt-förmögenheter: emedan vi,
så länge vår erfarenhet och in-
sigt härintil. sträcka sig, icke
kunna föreställa oss huru
länka-krafter skall på flere

än de anförda, sätten kunna ut-
tra sig. - Alltså kunna ej heller
Esprit och Wäntligt gäfvan (Lacune,
Gäfvan at vänta löje) vara
annat än grenar af förutnäm-
de förmögenheter.

§ 2. Ehuru oliko Ingenium
(Esprit, Witz) plägar definio-
ras, så måste man dock erbjuda
at hufvud-affekten med alla dess
afster, är Skvatt, el. Löje, el.
atminstone det Löje Uoje, som
med Skvatt el. Löje plägar vara
förbundet, men icke utan den
äger rum. Såsom man ofta
har förståndet det griska
(Similitud.) el. Comiltra, med
det Löjeliga (Skvattvärda);
så har detta ännu oftare,
händt med Esprit (Similitud.
Witzheit) och Wänt-
Similitud.: ehuru väl man
kan anföra oaliga exempel

af Wanfsinniga Laufar, som
icke egentl^{ig} äro Lojliga.

§. 4. Det Lojliga, hufvud-
föremålet för det qvicka Vet-
tel. el. det conftica, har ic-
ke nem utan en wis mils-
ftämighet (milsfämja, mils-
hällighet, oftricklighet, olämp-
lighet, orimlighet, incongru-
itas); men icke hwar och en

milsftämighet väcker Loj-
el. gör et king Lojligt. At
vara Lojlig, blifva Lojlig,
och göras Lojlig, är icke det-
samma. Tutel föremål är
lä stort, lä heligt el. vörd-

nadsvärdt, som icke på et
el. annat wis genom Para-
dier o. s. v. kan göras Lojligt,

utan et wärkel vara det.
(Lord Shaftsburys Laufar.)
Många king kunna blifva
Lojliga genom milsftäm-

Wagot är Lojligt, då delarna ej summa-
stamma; bliv Lojligt, då delarna under-
gå en lädan förändring at milsftämighet
den enelkan uppkommer, och göres Lojligt,
då det lä berättas at u. m. -

Må kan parodera ofr. alparsumma läter,
goda poëmer o. s. v. Wagot hafva parodierat
ofr. Virgilia œneid. - Ofaliqu andra exem-
pl.

Shaftsburys
Shaftsburys gjorde den reflexion, at alt-
Lojligt är ofanning. - Det kanna kan
ej vara Lojligt.

mighet i delar och egenftäm-
het; el. genom milsftämighe-
ter emellan desamma. Såsom
orsaker och wärkingar; el.
i afscend på ort och tid; el.
genom milsftämigheter, som
uppkoma af förhållanden i
afscende tid. likhet och olike-
het, jämlikhet och ojämlike-
het, wärd och nedighet; stor-
het och litelhet, el. och andreg
genom det man skildrar den
såsom större el. mindre andreg
wärkel äro.

§. 4. Tu mått in wichtig-
heten af den Stärke Natu-
ren gjordes den medelst den
förmåga de erhållit at le,
och at upfå wärka loje.
Denna förmåga afskiljer ej
allenaft mått och djur, u-

T. ex. då Balin gjorde en jämforelle o-
melkan Alexander maguus och en Swaf-
velshika. - Natten, som af morgon-
rodnan förbytes; jämforell med en holländ
kräfts o. s. v.

lau och nationer och natio-
 ner; lion than och, tillit au-
 dra förvägar, finnar uti för-
 stor of för liten grad. Förnö-
 jelsen af löje, som genom lö-
 jeliga föremål väckes, och
 det som astadkommes genom
 det comiska. Smiltet, allter,
 är sig afven så likt, som bäg-
 ges orsaker.

H. 5. Utom det löjeliga och
 comiska, ges ännu flere an-
 dra orsaker som astadkomma
 skratt of löje. Et visst be-
 högligt hela vår Natur til-
 stånd, en vis förgäfflig ve-
 telse dertil, wanartig skadi-
 -sägnad (illfägenhet), för-
 triskan, Virans och honvul-
 sioner, samt et djupt för-
 akt, kunna lemlada upp-
 väcka skratt of löje.

H. 6. Om missfämigheter
 of deras imitation och upbitt-
 lande, skall upväcka skratt;
 så måste vi hvarken vara van-
 de derwid, of sadana betrak-
 telser och rörelser tillika. Hög
 of väckas, lika ej kunna för-
 enas med det vis, som astad-
 kommes af skratt ofver det
 löjeliga of comiska. Sadana
 rörelser äro medlidande, hä-
 penhet, förundran, djupt of-
 fersinnande, fruktan och bedrif-
 velse, vrede, orilia och affky,
 ja ock glädje, i vilket höga gra-
 der. För ofunderfvadt misstr
 och folkslag, äro fördenstulle
 förståndets fastiga villfarel-
 ser och förryckningar, of
 skadliga laster och brott icke
 föremål för skratt, of den
 blott leende griltheten, utan
 för den allvarsamma, skaffande

Satyrer. Alla omförmälda
 öveller, kunna i sina ringare
 grader bestå med nöjet. och skat-
 ka, till och med Medlidandet och
 fruktan, men icke en ringa
 grad af ovilja och förakt. (Blotta
 föraktliga, el. och barnsliga, och
 sakrumliga personer, böra icke
 med löjliga charakterer förstån-
 das.)

§. 7. Det comiska lüllet
 kan nå flere sätt härma löj-
 liga föremål, antingen med lo-
 ende uttryck, el. en antagena af-
 varsamhet, el. och genom ironi,
 som ofta är så mångfaldig,
 som den comiska quickheten,
 sjelf; Ironien är ofta så fin,
 at hon hålles för allvar, el.
 icke märkes af den, som är
 dess föremål; och denna slags
 quickhet, är nästan lika så
 transfererades eufstik, som Mu-
mour Engländernes.

§. 8. Den comiska quickhe-
 ten Wildvar ej allenast löjliga
 objekter efter naturen, utan
 updiktar och sadans. Men må-
 nga exempel. bevisa, at ej alla
 den Viapandt Effickhetens värde
 behaga. Valthats alla Engelliska
 författare attvilja Vit och Mu-
mour, så äro de dock i dessa
 ord, förklarung ingenting
 mindre än öfverensstämman-
 de el. tillfredställende.

§. 9. Utvanken det Comi-
 ska el. det Löjliga gör nå
 oss vid alla tillfällen lika
 intyck. Det ges en slags glä-
 dje under likten vi lika leter
 kunna lo, som under den
 djupaste bedröfvellte. Enodan
 ej allu folkstäm hälla samma
 slags ting för löjliga, så kan-
 na och talens härmande, el.
 updikande omöjliggen synas

alla folkslag el. videlivans lika
 comilla. Fämval utom de som
 betraktas, lär är quicka stuf-
 vers tilltona noqlunt, at in-
 spending är mera ombusligt än
 det löjliga och comilla.

§. 10 Alla Nationer hafva
 qvordt skilnad emellan quick-
 hetens allter, och kallat en-
 vis, quickhet för äkta och en-
 annan för oäkta; ty quickhet
 liberalom förnuft, toges ej all-
 nalt subjectiv för en vis för-
 måga, utan och objectiv för
 quickhetens allter. — Europas
 uplyste nationer stamma sam-
 mel i uti deras begrep om
 äkta och oäkta quickhet. Den
 äkta quickheten kallas nu fin
 (finnik) nu anständig; i
 motsatj deremot kallas man
 på andra sidan den grofva,
 plump, qvamma, mistig

hötande, och på andra sidan den
 vanständiga och finulliga (stam-
 lösa quickheten. — Quickheten är fi-
 nare (finare) luktare och
 anständigare hos uplysta än hos
 oblyste folkslag; och vid lika
 grad af lysning finare i Monar-
 kiska än i Democratiska el. til
 desla sig närmunde regeringar
 ter. Under Despotismen har
 endast pöbeln rättighet at vara
finnaktig, ja til och med olyglad
 i sina uttaltelser. — Förening af
 den fina och anständiga quick-
 heten, utgör egentel^o det höga
 och ädla comilla. hwars motsatj
 är det låga comilla. Det led-
 nare kallas stundom Civilt,
 stundom Burleskt.

Civilt. godt och anständigt.
Burleskt. mycket löjligt.

Vil hafve intet ord, som egendes
 svarar emot Fransernas Genie; ut
 måste således koma af dem detta ut-
 tryck. Ordet Genie utmärker al-
 tenast den del af Genie, som består
 i genialitet. Genie består egentl.
 i gifvan af upfinna nya sanningar.
 § 1. Man har ej kommit öfverens
 vid definition på Genie

7. Veys.

Om Genie (Snille).

§ 1. Flera stora författare hafva
 ansett snillet för en egen ifrå de
 härtil undersökta krafter lärskilda
 kraft, och icke för en ovanlig grad
 af en eller flera af dessa krafter
 i sig själfva. Receptionen gör ej, ut
 man sätter på af naturens be-
 handla krafter origi-
 nala sanningar; Minnet består i re-
 pition; man Genie innefattar en
 egen halg inventions förmåga.
 de finnas i sina högsta fullkom-
 lighet grader, gifva icke en smula
 på Genie. Hvad klobbes och klob-
 veting påstodo, at alla fislta men-
 skjon hafva af Naturen lika mycket
 Genie, skider ej allenast emot
 alla folkstems och tidernas me-
 ning, utan och emot all erfaren-
 het och analogie.

Prodan för Helvetius ynkade Eu-
 gelmannen Klobbes (und. Carl Lode-
 n) sanna satts.

Skider mot all analogie. Man
 finner ju annars så många olikheter
 mellan nationer; hvar för sig snille
 då endast själfva. vara alltid lika.
 daga?

§ 2. Men så visst det är, at det
 gifves ursprungliga olikheter i
 menskjors siels krafter, så visst

är olikhet, at graderna af dessa med-
 födda själa krafter utveckling
 helt och hållet beror af mer el
 mindre gunstiga utvärtes omstän-
 digheter. Medelmättiga krafter
 kunna ända till förundran stötas
 och stärkas, samt deremot de
 utomordentligaste gifvor aldeles
 undertryckas. Äfven är det för
 utvärtes omständigheter ej en gång
 de största snillen möjligt, i vissa
 tidernas el ibland vissa nationer,
 at i vissa snille arbeten lig utmär-
 ka. Endast af olikheten uti de
 för snillet gunstiga el ogunstiga
 yttre omständigheterna, later det
 förklara sig hvar för sig samma folk-
 slag stundom äro så rika, stundom
 åter så fattiga på stora utveckla-
 de genier, och hvar för sig ibland an-
 nars olika nationer, den ena fram-

Exempel härpå har man i Eu-
 ropiet, Portugal och Spanien.

Drager Pucc, ansees för en snill-
 krad och färdig, emedan han kunn-
 de något i matematiken och fysik.
 Men olikhet i sanna exempel han
 historien upvisa.

Man efterfinne endast hvad Gre-
 kerna stundom varit och lysad de ut-
 äro.

Spanien och Frankrike, gränsa till hvar för den andra frambringa stora
annan; men hvad öfverflöd finner man
ej i dessa länder utplyning?

för den andra frambringa stora
annan; men hvad öfverflöd finner man
ej i dessa länder utplyning?
man uti det of det ämnet. Vid
förlsta förståndet måste man nöd-
vändigt håpa om of det ofantliga
missförhållandet emellan de ut-
vecklade hüllesas ringa antal,
emot den ofantliga mängden af dem,
som förblifvit outvecklade of
undertryckta; - men detta missför-
hållande har sina goda grunder;
lika som det utan tvifvel har li-
na visse affgifter.

§. 3. Det är icke holligt at alla
de vetter lika man med rätta käl-
lar Genier äro lika skickliga til
alla slags hülles, arbeten; fast me-
ra måste man til följ af ofvareu-
heten, antaga 3de hufvud arter
af Genier. Sådana hos lika in-

En skickelig Mathematicus t.ex. är
desför en god Målar of höet o. fr.

1°) Utbildningskraften. Den liflig-
het är nödig ifrät för Målare, Höter m. fr.
Utanfåsen är väl nödig til allt, men ej
alltid i lika grad. - M. Engelstr. Alex.
Genier och Uffnen Christ. Garbe om
Genier. (förhåff. - Gått). Garbe antas
med skäl utanfåsen för basig til allt.

2°) Förståndet och fornuftet. Deras
öfverflöd är nödig ifrät i de djupaste

billningskraften of förståndet och
fornuftet of "antel" qwickheten

9^a Wetenskaperna.
3°) Qwickhet, nödig för Comedie skrifva-
re m. fl. -

finnas uti ofvaneliga fullkom-
lighets grader. - Utland de of-
fuer som höra til hvardera af des-
sa hufvudarter, finnas åter
mångahanda ursprungliga
Skilnader, och det, såsom det. 4^{de}
nes, mera ibland Skalde- och
Konstnäs hülles, än ibland Uti-
lofophiska och Romiska. Men en-
dast sålän äro Genier prädesti-
nerade för så bestämde ämnen,
för sådana ofdelningar af Kon-
ster och Wetenskaper, som man
gement^l
~~emot~~ föreställer sig.

Utkus utmärktens ifråga. - P. ex. Tol-
heim, som ännu vid 20 års ålder var mål-
nare Diäng och sedan upprättad sig til de
främsta Mechanicus i Sverige. - Pilef utlad.
Komers råd och Directeur of Mechani-
ken i Sverige.

§. 4. Genier skilja sig ej allenast
genom sina fardigheters ursprung-
liga ofika art, utan och genom
deras ofomordentliga Krafters
grader, samt blandning och antal.
Lika som vi afvika goda hufvud-

den, och man af genie, li' af stil-

Ul. Desput, som är quick, sinnrik, behag-
lig och iakttagande.

Ma. talent, som i et villt yndis kan ut-
vätta något viktigt och stort, fastän ej upp-
finna något nytt. Ex. en förbräfflig Ma-
lles.

Ma. de Genie, som äger gåfvan att upfinna
nya fanningar m.m.

original Snille, som gäruvaldes ut
väg och följer et nytt sätt, utan att imitera
nagon.

Universal Snille som är lika fruktigt
til allt. - Torde knappt finnas. -

Autodidaktiker, som arbetat sig upp, utan
handledning. Ex. Lambert i Berlin,
og Freud Mendelsohn i Lemnastäd; lika flera
blefvo stora filosofer. - # Mendelson doctor.

ja Franzosen annu roigare
Wommes Desput och Wommes
o talent if hommes de genie.

Falla språk som kalas af vår
tid, uplysta. folklag, finner
man vidare uttrycken original

och universal Snillen. Til
original Snillen, iaktvar man

vauligen de så kallade autodi-
aktiker.

D. 5. De flesta vauliga ondom-
men öfver snillet, som i skrif-
ter och almäna lefnaden gälla.
Läsa ofarenhet, grundstaller,
äro dels fullsta, dels halffanna,
lädana som följande: At man
af genie, äro utom lit' ännu min-
dre än medelmättige: at de mer-
ändels blefva lörlige i lit' upfo-
rande ef' äro högt oförarne

i tronsten at ungä med nstiv:
at de nästan alltid äro höftige,
i sina begärelser och mer än
andra nstiv uttatte för fara, at
falla i utsvärningar, Laster, ja
stora misgärningar.

H. G. Vänneteknen til Genie.
Historien visar väl et och
annat ovanligt tidigt moquadt
Snille (ingenia-provincia); men

merändels äro lädana snillen
lika växter, som i fortid bära
blommor och frukt. Et af de

bedröfligastt exempel i den delen
är det så kallade Liubeckiska
Underbarnet, den lilla Vlenie
Vleniecken. Detta lilla misfod-

sel (lyannat var det icke) skul-
le ha varit ännu blefrit iuddadt,
om man ej hade förökat dess
sarlige naturvet, genom den

Det är försligt at allfor tidigt bör-
ja med at läsa barn läsa, och förlikta de-
ras snille. Den genom förspagas deras
vilena krafter och höttua just då de bör-
de visa sin styrka.

Knustare gick för långt på andra tär-
dan och lude at man ej borde öfva snil-
let för än kroppen hunnit få all-
sin styrka.

onaturligaste undervisning,
och på det oförsvarligaste sätt
förderfvat, och uttömt dess
tidiga men svaga krafter.

3 Delem

Om Tal och Språk

1. Cap.

Språkens allmänna indelning
gar.

§. 1. Sedan man lärde känna
mstas sinnen och krafter, samt
de känningar (Perceptioner)
och föreställningar lika hon
genom de förra. erhåller, och
genom de sednare förvarar
och förarbetar; så är tid at

efterforska. de verktyg hvare
genom hon meddelar sina tan-
kar at närvarande och från-
varande, ja at sednaste efter-
kommande. Dessa verktyg
äro språk och skrift, hvarme-
delt mstas utmärker sig fram-
för djuren och vissa nationer
höra sig framför andra. Ur
hvarra anstälde tidigt vidlyf-
tiga undersökningar öfver
språket; men föga deraf som
är af någon nytta, har hunnit
til o. (Heracitus, Plato).

§. 2. Eluru det och gifves
Sankt = teckna, som förutmanas
genom känslan (Tactus); så
förstår man dock under namn

Endast öf. språk i gemen; deras
nationella högföd tillat dem at
utständlla språk, lika de utlägga som
barbariska.

Utän språk kunde våra hjäls kraf-
ter hvarken utveckla sig ef. upod-
las; ägg höv lärnan om språk i all-
mänhet til Psychologien.

Många berömda män hafva skrifvit
om språk i allmänhet. Ad. Smith.
Mandoblu, Waris Hermaf. Con
dillac. De Prosas abhandlung
über die mechanische Bildung der
Sprache. Proustau. Tilander.
Waltere m. ff.

af språk, i det vanligtte all-
 männa. bemärkligt, endast
 samlingar af lyrliga el. höv-
bara lankstücken. Men kan
 väl i en viss betydelse säga, att
Uster och duur allestades tala
 där de periphrasa och äro verk-
 liga (ist. hie. de ont. L. III. c. 57.)
 men detta perceptionsspråk
 kunnas vi ej forstå eller förmin-
 na; utan så vida det uttän-
 sig i de trene så kallade na-
tluriga språken (Natur språken)

* interjectioner (större af nar-
 tion) dessa underhjelpes af ät-
 börs språket och miner.

Minerna äro hos alla folkstäm i det genom miner (Läter, wultes).
 närmaste lika; men gesterna ut-
 viera ofoligt.

Uster och duur börlu språk när-
 made sig till Randomimen,
 lken sedan bibehölls som en
 jursdud.

De glas melodier (u. och ponu)
 var mycket fullkomligare än u.

hvis äro, det som uttrycker ge-
 nom articulerade ljud, genom
naturliga åthävor (gestus) och
 Det språk, som genom natur-
 liga åthävor el. åtborden uttry-
 är hos lursta folkstäm så
 väljaktigt, som det articule-

vade språket. - Med detta natur-
 liga åtbord, språket, bör det
konstiga (artificiella) ej förblan-
 das.

§. 3. Uster de tre natur språk-
 ken, Uster man med skäl
 det articulerade språket; i
 hvars ord man kan blifva en-
 se ljud och åthävor (Sjelfständiga
 och Medelständiga, vo-
caler och konsonanter). Ut-
 hvarandra så väl antal som
 bestäffenhets, af vilka åttilliga
 folkstäm språk ganska många
 ifrå hvarandra. När dessa
 afvikelser äro mycket stora,
 så är man alltid benägen att hål-
 la främmande språk för arti-
culerat.

§. 4. Då man ofvertygat sig,
 att articulerade språk icke äro
 nägon omedelbar Naturens

M. Italienare och Französer
älskar af randomimen.

§. 2. För en orator, som vil röra åhova-
 rens är icke nödigt att förstå med
 behug det artificiella och skämts-
 ga språket.

Påland språk, är Christians huv-
 man för alla och Chinesiska huv-

gafva, i ena nödvändiga värd-
ningur & af naturliga tal-
leuheter och drifter / iustincter,
lä faller man lätt på följande
frågor: Hurvida kunde mskan
utan hjälp af articuleraade språk
öfva sina krafter? hvarföre up-
fun endast mskan språk? och hur
vi voro de omständigheter be-
skaffade under hvilka hon
qvade och förbättrade denna
upfinning.

2. Cap.

Om Mattet af den språklofa Men-
niskans krafter.

§ 1. Det är af flercorsfcker
qvätta vänt. at bestämna de
gränkor i vilka mskan utan
det articuleraade språkets bruk
kunde öfva och bildas sina kraf-
ter. Men derpå kan man näp-

peligen tvifla, at om den språk-
lösa mskan kunde riktigt blif-
va uast och affstilla utvär-
tes objecter, samt i det minne
och sin Phantasi behålla be-
grepp och bilder af de percipi-
erade objecterna; ehuru väl hon
icke skulle så länge kunna be-
vara alla slags sinliga intrup,
som det sker af den talande men-
ska. - Fullkomna mskan utan
språk skulle vidare ofelbart
förknippa (aspirera) sina begrepp
efter samma Lagar, hvaraf
ter vi förknippa dem; ändel.
Skulle de äfva dömma och
sluta, samt kunna bringa
til stånd något, som med sina
abstracta begrepp ägde likhet,
el. allmänna begrepp om sin-
liga objecter.

3. Bevis.
 Om Muskus Tale förmåga.

H:1. Den tale förmåga, som är Muskus egen, är icke någon af de lefvande krafter, som äro förenade med et oerphörligt utöfvande at uttala sig; utan häldur en förmåga eller förmågenhet, som utom utvärtes utvärtes kan beständigt ligga i stilla förblifva oförsad eller outvecklad. - Detta bevisar så väl Stumma Stogs Muskus exempel, som några olyckliga hitta långt måst viltas på oboboda öar eller i ödet skäter, Wilda ist Muskus ungunge Männis quinden til et Muskus barus Tale förmåga och dierrens oförmågenhet at läsa Tala, här lötas i wisla sinnes förmågenheters närva-

ro el. saknad, eller ock i de til articularade Toner nodväs, öriga Tale wärkliggande ef bi ? Uvarken öring Uvång, om likien man fordon, trodde, at han wore försedd med Muskliga Tale organer, eller wisla fogel arter, som kunna utströmma wisla articulera- de Toner och tyd ut utan mening, gissa hiliackliga bevis emot den sednare tan- kan.

4. Bevis.

Om Språkets wäspning och fö- bildande.

H:1. Om Muskus wagoulin helt, utan någon hjelp skulle up- finna de förlsta elementerna til articulera- de Språk; läs fick huru ej wara stadd alde-

Den användning af ord, som vi kallar invention och äro för bruket och ordet. var ersta första articulera- de Språk.
 Ex. gr. frukt ge at mig. v. r. M. Lat. Gek. &c. Hebr. ej.
 Deras författning helt är salde listig och wä listig och u beständ. - Ergo: De g f er ph an- talen, wä f er fr st und et.

Natur's tillstånd är ej naturligt ord.
Måttan är af naturen sociabel.

ley utom att samhällets tillstånd
Eft. sadant. så kalladt. natur's
tillstånd, har antingen aldrig
vart sig, el. ganska kort tid
kunnat äga rum. Nodvändigst
måste också ifrån et sadant. til-
stånd, snart upkomma smär-
re hushålls samfund, och tilllita

Men huru kunde hela språks bildas,
om också några få personer kommo
öfverens om några vilkorliga tecken?

med dessa mäktiga auktoritets-
tygar sig til at upfinna artificiella
el. vilkorliga tecken.
Efter att utseende måste at-
börja språkets vart utslags
första artificiella språk. Men
dette åtbörds språk måste snart
blefva otillräckligt, och då
beqvante man at hära
dijns rötter och stänk el. an-
dra ljuds och objecters skall

Sadanta onomatopojetiska vord i
böjans flora; men äro nu antien-
terade och försvundna til en stor del.
Liktval finnas sadana ännu i alle
språk. S. ex. i vart språk vorden
Vidning, Galt, Sus m. fl.

och buller. Onomatopojetika
hafsa vart alla språklyd stam-

ord; som först lära förvandlas
til en slags lång inuand de blif-
vo aldeles articulerade? Up-
finningen af Alphabetiskt
Skrift har ganska mycket
befordrat språkets articulering.
§. 2. Men huru betecknade
måttan kroppsliga objecter,
som ej gifvo ifrån sig några
characteristiska ljud, el. och
kroppsliga samt aldeles osinuli-
ga objecter? - Formodeligen
började hon snart at beteckna
alla icke ljudande objecter ef-
ter någon likhet med ljudan-
de el. hörbara, och osynliga
efter någon dens likhet med
synliga el. kroppsliga ting.
Den Vettenskapen, som forskar
efter ordens afstamning, vore
en af de intressantaste och lä-
rorikaste om den ej vore så
ovis och lå svår.

Skiffättel i China och Peru.
vigt. - Chineserna flero hufvuds-
sakligen. Romanierna skilts till
har på tvären af olika färg.
(Lipsius)

Thors i det Glossarium Svo-
goticum forskar efter vana ord
afstamning.
Med Judant hafsa och Roccardis
som händer all sin blekhet.
Veder (van præmium) Mora-
dobro, De Pvrose som språkets
mekaniska förhållande
lig.

oimelig hypotes!

imitation har intet bidragt.

Detta var Provsens lätts.

§. 5. Andra författarna hafva
 förlikat språkens ursprung
 ifrån et gemensamt afftal emel-
 lan miltura, som hade märkte
 bristen af et beqvämt system
 på taalko tecken; el. ifrån
 imitation af foglarnas sång, el.
 ifrån ymnigheten på de inar-
 ticulerade ljud, som beteckna
 visse våra inre känslor. Sta-
 dne hafva åter ansett för alde-
 les omöjligt, at Miskan utan
 talets bruk. Skulle kunnat
 uppfinna något, hwartil nöd-
 vändigt fordras förnuftet och
 förståndets bruk, ja desla
 kraftens långfällighet njuktande.

5. Cap.

Manwida articularade språk
äro Miskan naturliga el. wils-
korliga

§. 1. Språk kunna i dubbel be-

tydelli skallas antingen natur-
 liga el. wilskorliga. De 3re
 Natur språken äro wisserli-
 gen nödvändiga följer af
 vissa den djurliga kroppens
 inwäntningar; men intet der-
 af dem kan, af alla förestig.
 Detta gäller ej allenast om
 det inarticulerade ljudet
 språk, utan och om det na-
 turliga, Minernas och aff-
 wörnas språk.

§. 4. Många Philosopher
 hafva hållit jämsäl drar-
 ticulerade språken el. utmin-
 skono betydliga delar af dem,
 för Naturliga.

6. Cap.

Om några språkens be-
tydliga fel.

§. 1. Tallet enda språk lik-

Tallet språk är så absolut natu-
 ligt, at dem ej finnes något vil-
 korligt, och hwadom intet så wils-
 korligt at der ej finnes någon så
 blandning af naturf. språk.

Olella folkstäm och af så kallade in-
 dividuer; uttrycka sig alltid på ett
 iöwlet med samma skick el. luto.

Sådan omständighet står i sin
 tyng. Gellius i wertes stället, och
 af Leibnitz
 Det var en fråga redan bland Stoici
 och Platonici: Utrum uerba uerum
sunt uel uerum uel impositione? Quod
 dei i deo. - Plato tanka bör ej
 aldels förkastas. - onomatopoeia
 afrika numerum intet ifrån sin första
 form. -

Språk gifvas som talen antingen
uomen, genus, eller casus o. s. v.

At den ofta omäthliga, lätthet, som
finns i alla språk, samt i alla
et hett, och deraf förmeras de så
kallade Grammatica Universales
eller Philosophica. - Sedan
är Marrog Uermog:

En Grammaticus bör hända i Uermog
hett: 1) på andra språk och i alla
jämförelser: 2) den Philosophiska
grammaticus.

var et. wäth helt. af enen
Ja el flere wist man, efter en
gemensam plan är fulltän-
dadt. I gemen äro språken
så rikhet billfälligare, i så-
ane folkhet är, som talar dem.

Såsom nya språk, hafva mer
ändels på ena sidan en besvä-
lig rikedom af wästra likty-
diga ord, och på andra sidan
en ännu beswärligare fattigdom;
helt de swaalt kunna afstjes-
sa, som äga en lätthet, förme-
delt den ursprungliga inuett-

13. Czechiskan ning, at bilda nya / af läsk
el flere för hand warande / el och
uptaga främmande ord.

Czechiskan than lätt rikhet med ord i
sån Czechiskan.

Några språk hafva diminutiva,
superlativa, och ord som benämna
at man förman en annan at göra na-
got; såsom i Czechiskan miss.
andra kallas dessa förmaner. Czechiskan &

14. Men huff huff huff huff
va och sina brister. Det hän-
der dem, at deras ord ej altid
hafva en beständ betydelse,

Genom bruk af synonymor och
declinationerna i nytt nytt nytt
der huff.

lätval händer det oftare, i så-
a språk, at elum deras synta-
xis binder orden til en oförän-
derlig ordning, sålät dock blir
wörket och obegripligt.

7. Cap

Om Språkens fördelar.

1. Utom de allmänt erkän-
de fördelar, som articulerade
språk medföra för nytt nytt nytt
fundet och samwisteligheten,
så bidraga de och på flere sätt
vändel² rikhet til nytt
förståndely utveckling. Utan
articulerade språk skulle wi
behålla långt färre uttryck
och föreställningar, och ej så
tidigt förwärfwa oss nytt
per, som nu. De gifwa oss
anledning at nytt nytt nytt
förbinda tins emellan wäna

begrepp, an annars skulle ske; endast de lätta öf i stand at bit- du afsträkte begrepp, i sådan mängd och af sådan beskaffen- het, som nu sker; och at göra dem til föremål för vår efter- tanka. Deres fördelar gifva öf språket i större och mindre mån, alt efter som de äro mer eller mindre upodlade

B. Cap.

Om olika grader af Språkets Kultur.

§. 1. Alla språk kunna delas i halfråd, halfodlade eller helt odlade. Den första egenskapen af ett språk är, at äga för många eller för få Compositiv eller wo- caler. De pläga äfven inne- hålla antingen för mycket

ett et språks fullkomliga odling, fördras kännedom af Christhollens, churwäl Körsien och Sanger i odlade en ej obetydlig mått bidraga därtill. Den första egenskapen af ett språk är, at äga för många eller för få Compositiv eller wo- caler. De pläga äfven inne- hålla antingen för mycket

(el. tilläggnade) N. Sjelfständiga ord. Bisögande och förbindande ord. - Allmän välte delar på Tals delar. Substantiva. Attributiva och Coniunctiva.

enstakviga eller ofantliga långa ord.

§. 2. De språk som ha de ej endast i gemen flera ord, utan och färre klasser af ord och fär- re böjelser. Många ha så- twarthen Casus eller Genera eller Numerus; eller och uttryck på helt annat sätt än de odlade språken. Tempora och Modi verborum fattas i dem mer eller mindre. Adjectiva, Adv. Pronomina, Preposi- tioner och Coniunctioner finnas til ringa antal. St- tilar felas i de flesta. Derför- re blir gärna talet tvötydligt och tvetydigt.

§. 3. Det språk förtjenar namn af helt odlat, om det ej kallelas ett filosofiskt.

Utlad verba angiv, så nyttjades verba impersonalia altrabörste. Sedan upfun- nes pronomina.

Odlat och ett språk öfverflo- da på figurer och äro malandr. Det bevisas ex. gr. af det må- lande Skr sätt kom från lyser i alla Hebreiska Skri- fter. De en vittna den Uel. Skift. En Skall de öta Sätt at uttrycka sig, en tid det origi- taliska. N. Americaner. De för Twel äldre än hoga. De för ta språk var salade, gan stha Wetiska

Bländ odlat språk är Greckiska och förnämsta.

ett språk kallas Philosophiskt, så philosophiska sätter och ämnen utan krånglet deras kunna af- handlas; så man har ord hvarje nom philosophiska raisonnenter & kunna uttrycka.

Språk, till det icke är för Na-
tioner litigtigt.

§ 4. Liko alla odlade språk
är lika filosofiska. &
poetiska. Man kan ej hel-
ler utan iakttagning på-
stå, att alla våra språk äro
mer poetiska, än de odlade,
och att de förlora sina poeti-
ska förmåner genom odling.
Det kan ej heller antagas
för allmänhet lant, att alla
språk böija falla sedan de
erunnat sin högsta fullkomlig-
het, och att de deraf vävan-
de Konstlevers varit equi-
valiga orsaken till Civili-
tets och Romserska språk-
mens förfall.

I öfver afseende kunna odlade språk
sägas vara mer poetiska än de odlade,
när de ha vida odlade språk äro mera
målande och fuliga.

9. Cap.

§ 1. Moders mål betyder van-
ligtvis, dock ej alltid, det sam-
ma som National språk.

Man kan ock vid mögnare
är bärbyta till National språk
mot ett främmande. Till ock
med döda språk kunna vi
vilja sätta blifva enstildta pe-
soneers modersmål. Likasom
man har exempel
på Misler, som talat ock
skrifva flera språk, nästan
i lika fullkomlighet, så
gifvas ock personer, som ic-
ke hafva något egentligt
Modersmål. Det equa-
liti utmärkta snittens språk
eller skrifart, hvarör icke
blott af nya, & i nya bety-
delse brukats ord, utan ock

M. nästan; omöjligt kan
något alla språk lika väl.

De som ej hafva modersmål, tala
illa alla språk, som de känna.

af ordens egna ställningar
och egna bilder.

§. 9. Måttan hos alla stora
Nationer har det heliga el-
vid Gudstjensten mestjude
språket, warts mer eller
mindre ifrån det almänt bru-
kade afbildt. I Asien äro
måttan lika almänt menig-
hetens och Moses språk
språk afbildt. Betyner-
ligt är, at somliga språk
finnas til och med hos vissa
barbariska folkstug.

10. Cap.

Om Grundspråk el-
språk och deras afstamma-
gar.

§. 1. Wärröra alla Wärliga
språk ift et enda urspråk?
Vi känna dem ännu för litet,

och de mellan dem anställda
jämförelser äro ännu för li-
tel påliteliga / hwartil mycket
fordras iansende til ortogu-
phien, Kunsthäpen om bety-
delse och afstamningar &
för at kunna med säkerhet
klarficera dem och möfva de-
ras släktstämper. Pruter.
Chinesiskan &c afbildad ift
de Europeiska språkens in-
rättning.

11. Cap.

Om Hieroglyphiska och Al-
phabetiska Skrift.

§. 1. Det finnas tvänno huf-
wad arter af Skrift, den Hie-
rogllyphiska och Alphabetiska;
ift lika den förra oftridigt
var den lättast och naturliga-
ste. Skrifthöstens hiltoria
wisar ej allenast nått fullt

Tecken i Skrift äro af 2. Slag.
antingen liqua verba el-
vacua.

Wärröra salta sig aldrig med
den enwärdet. wid gamla led-sa-
nor och sederliga bruk, som i Meli-
gionis salter.

afskilliga frumsteg och Statio-
ners afstämning och Slägtstap,
utan och det oleka mått af sin-
nes krafter som oleka folkstap
undfatt.

G. 2. De första orsakerna som
förorsakade de två missorna ut-
uppsåna hieroglyphiska Skrif-
tecken, som förmodas de Lem-
na som ännu förmoda Vildar-
na och Barbarer at dermed
bemåla sin kropp och sina
Spå frummor. — Först i
lednare tiden sökte man genom
hieroglypher uppenbara virka
händelser för frävarande och
efterkommande; hvilket förde
varit aflykten med afskilliga
Sedana ännu i behåll varande
inscriptioner. Dessa hiero-
glypher, hafva smaningom
gjorts singlare; men ej på

enahanda sätt; hvaraf den
Stora och Skadliga mängd af
Skrifarter härrörde emot
vilken man i China vidtagit
de välöfsumaste medel.

G. 3. Det är en märklig
omständighet i gamla histori-
en, at endast Egyptierna
samt deras granar och Colo-
nier, ända til rikets sistas-
tider, bibehållit sina hiero-
glypher, och om man ej deraf
kan sluta til någon slägt-
stap med Chinaerna, så
kan man åtminstone deraf
finna det Egyptierna må-
velsk skildt sig ifr alla andra
österländska folkstap, att
in til Inderna (Hindus).
Förmodas genomgått Egp-
tarnas hieroglyphiska
skrift samma förändringar

som den Chinesiska.. Gwel-
 Ma auctorenas iuttyganden
 om den Egyptiska Skrifteus
 mangfaldighet, lita bälte för-
 klara sig af det som Europei-
 Ma resande berättat oss om
~~Cauntilla~~ Chinesiska Skrif-
 teus olikheter. Churu Egp-
 yptiska hieroglyphar, inga-
 lunda äro et påfund af mänska
 list; så är likväl möjligt, at
 prästerne med visse equa-
 hieroglypher upptecknat vis-
 sa sina equa Konstver och Kun-
 skaper (Memopolleus Hiero-
 glyphica.)

H. 4. Den fullkomligaste hi-
 eroglyphiska Skrift. Utär
 likväl alltid långt efter den
 alphabetiska. Den förva för-
 rar et hela lifstiden igenom
 fortsatt Studium, och likväl

kan ej det bästa minne behat-
 lu alla dessa carakterer. Vid
 hieroglyphens brukt artar snart
 all vetenskap ut i blott min-
 nes värth, och almenheten blir
 utsluten från all hopp om up-
 lysning. Språk och Skrift
 stå då i ingen förbindelse och
 det förva som blifver sig själft
 ofverstämmande, förfaller i o-
 saligo förvillande Dialecter,
 som genom ingen förståelighet
 elc uppstått kunna förstås-
 mas.

H. 5. Gjallenast första
 upfinnaren af Alphabetiska
 Skrift, utän och det folk och
 tidpunkt hos och uti vilket
 denna upfinning skett, är
 obekant eller okänt. Ja
 det är icke så ganska lätt
 at förklara huru den Kun-
 nat upfunnas. Gwelerna

är tillo sanuolikt. Det alfabet af Proencierna; men de förbättrade det samma i flere väsentliga delar. Grekiska alfabetet kom til Etruserna och Romarna. De öfriga Europeiska folkslagen hafva erhållit sina alfabeten af eadera bland dem, eller ock haussit ifrån Sauthageniserne. Slaviska nationens alfab. härstamma tydeligt ifrån det Grekiska.

§. 6. Utan deras alfab. äro Hindostanernas, Tibetansernas och Mongolernas, Malagernas och flere sydlige och östlige asiater, wäsendet afbildt. De bruka skrivna Sullabica; hwartil grunden ligger i deras språk ante.

§. 7. Directionerna i alla äskulliga folkslag skrifs

är ock ganska olika. De fördes i Grekernas och Scandinaveras Brustrophodon. Proenciers och Etruskers; Europeernas nu brukliga sätt; Chinesers, Mandchurernas nägne Malagers. Churu alfabetiska skriften ej undergått så stora ombyten, som den Hieroglyphiska, så har den dock fått wärdhinnas nog betydliga ändringar.

§. 8. I början nyttjades de waraktigaste amnen ad skrifwa på; allt som bruket af skrift blef almanuare, mestt beqvämare amnen upfunnas, silyman ändteligt wätkade på Papyrus (pergament etc). Äskulliga Asiatiske folkslag nyttja derit ännu bark (liber) etc. - Bomull; och Lians-papper.

§. 9. Tilvarjehanda utvaga,
som utvaga vidtagit ut med-
delu el^r förvara sine tankar
i brie af Skrifthouke, qus för-
bi: Trauffstallar, Snören, med
på radade muslar, Sexuauer-
nas och andra folkslags epri-
nos (Snören och Snöret af
flensjögade trädar) &.

19. Caps.

Om et almat Skrift språk
eller Characteristica. Uni-
versalis.

§. 1. Leibnitz omgitt med
et sudant profund, i likhet
med algebraiske tecken; men
om den skall äga likhet med
tilveroglyphiska tecken, bli-
der ej förmanlig och i annat
fall ej möjlig.

4de Delen.

Om Sanning och Willefs-
velse.

1. Caps.

Om vår ytter sinnes Samsä-
dighet.

§. 1. Frågan om vår förmåga
at känna och verkliga sanning
har i de gamla tider blifvit an-
vordanda beprövat af Dogma-
tici och anvordanda af Scen-
tici.

§. 2. Hvad förste angår vår
ytter sinne; så kunna de af-
vensom våra perceptioner
i 5 handa betydelle hettas
samsärdige. När man vill för-
vara deras samsärdighets i
den vanligaste betydellen, så
måste man förste emot idea-
listerna bevisa den ytter och
materiella verdens tilvarelse.
Wentley. Leibnitz. Plume.
Kant. Fichte. Malebranchis.

H. 3. Om de vanliga bevisen emot idealismen: at otaliga perceptioner hos oss uppkomma kontinuerliga och forströdda, som icke beror af vårt behag, och alltså måste åstadkommas af något utom oss; at ej blott et sinne utan flera intaga om en materiell world, varelse; at i annat fall missas af Gud bedrages, och at om ej en ordentlig materiell world varelse antages, vare perceptioners ordning följd och sammanhang ej kan begripas. Idealismen en varning emot den blott speculation Philo-
sophien: gynnas ej nödvändigt Atheismen.

H. 4. Et af de starkaste bevis mot idealismen är missas allmänna och oförvinnerliga benägenhet at tro: det

deras perceptioner åstadkommas af kroppar som finnas utom dem, och icke af någon annan möjlig orsak. — Denna böjelse är så deciderad, at man hållne skulle öfvergifva alla deremot anförde grundfalter än kunna med allvars tvifla på den materiella worldens varelse. — För det at våra perceptioner äro af helt annan art än kropparna, följer ingalunda at de förna ej kunna vara de ledninges verkningar. — Natur Skolas uti idealisternas System, klimatets, lefnadsättets och andra fysiska orsakers verkningar på djulens förmågenheter och licitets böjelse samt fallenheter kunna förklarvas. — Likaledes djurens

perceptionens förmåga. ² Skillna-
den mellan utiända och tydli-
gen erkiända illusioner. ¹ Samt
hos sådana personer, som sak-
na ett eller annat sinne, deras
totala blick på sådana händel-
ser, så vi genom ett sådant
sinne pläga erkiända. ² Följder
nu af Leibnitziska idealis-
mens antagande på våra
grundsatser om education,
Lagstiftning, Murhållning
etc. etc. —

A. 5. Sedan det är afgjordt
at en munda materialig exi-
stens, så frågas vidare: om
vi blifva den samma varse
genom våra sinnen, aldeles
sådan, som den är utom oss.
Dertil nekta ej allenast Sce-
ptici, utan och de fleste och
mått skarsinnige män och
nyare Philosopher. De som

förlöparat mössaken hafva
dels skulit skulden på våra
perceptionens oriktighet och
stridighet, ifrån sinne på
förståndet; dels påstätt at man
genom vissa försigtighet, veqfor
man förekomma all villfarelse.
Descartes, Locke m. fl. haf-
va gjordt skillnad mellan sin-
nets första och väsendteliga samt
owäsendteliga egenheter (qua-
litéz premieres et secondes, ou sensibles)
af hvilka vi blifva de förre så
varse som de utom oss existe-
ra, men de senare icke exi-
stera utom oss, utan blott i
våra sinnen.

A. 6. Om våra yttre sinnen
ej vilja och objecterna sådana
som de äro, så upkommer en
ny fråga: om de icke ämnas
stone ofwiltigt uppenbaras
och wirta kroppans förhållan-

de til wisse sinnen? Som ovis-
korf^{er} för bejakas, så snart
det allenast är wille at wår
perceptioner wärthel af obje-
cter utom oss äro astadkomme.
Men det ges illusioner af astad-
liga slag; ibland hwilka men
ej kån derför erhånnå somli-
ga och således stilla dem iff
wärliga perceptioner. —

G. 7. Men om alla af kropp-
nar utom oss astadkomme per-
ceptioner äro lika wiktige kån-
nemärken af wåra sängs för-
hållande til wåra sinnen; hwar-
af kommer det då, at man
förklarar många fristha
och de fleste sjuka personers
perceptioner för salsta?
Vi erhånnå i allmänhet, blott
de perceptioner för lanna,
som äro lika de fleste andra

meniskjors perceptioner. Der-
igenom är wi i stånd at til-
skrifwa objectera beständi-
ga egenskaper och at låt bli
sa upkommande tvilur öfver
wåra perceptioners loafärdig-
het.

G. 8. Sedan astadliga gte phi-
losopher antogo apparentiam
communem för critérium re-
vitatis. Men om icke en ludan
allmän apparentia skulle gif-
was; så lones dock sluttsaken
förhållande; och derutom gifwe
ej någon ludan allmän appa-
rentia. De gamle Gyrenai-
ci annärwite fördeusshull, at
wi skilur wäl hafwa gemensam-
ma nånnå på sängen; men at
hwar och en, har sina equa
perceptioner. Wår erhånnå
det at sonliga kropparnes
egenskaper är hos lärfkilda

mista gemenskapen af skild-
 blott til sina grader; men der-
 mot somliga egenheter var-
 beblifvande merändeligt af skild-
 ej allenast til grader, utan och
 til sin art. Det later ganska
 väl tänkas sig, at flere personer,
 allt ifrån sin barndom erhålla
 de stridigaste intrycken af de
 samma objecter, och dock kunna
 na beteckna dessa objecter med
 samma namn. Men våra per-
 ceptioner må upkomma hvar
 som helst så har dock aldrig
 någon mista med händigt för-
 stånd, tviflat på deras värt-
 lighet; ej en gång Sceptici,
 som den genom förvicklat
 sig uti den uppenbaraste
 contradiction.

9. Cap.

Om det inre sinnets och värt
minnes sanfärdighet.

§:1 De inre känslornas
 och perceptionernas kunna
 ej i så mångfaldiga betydel-
 ser kallas fulla, som hvad
 vi genom våra yttre sinnen
 förnimma. De inre känslor-
 nas och perceptionernas san-
 färdighet är allt et med de-
 ras värlighet och fullhet,
 el^r oriktighet och deras ovärl-
 lighet. Dock irra sig men-
 niskorna ofta i anseende til
 de hos dem förefallande inre
 förändringars ursprung, el^r
 beständighets eller folides
 dem de härleda ifrån inre
 känslor el^r perceptioner.
 Uti ingenting synes mistas
 inre sinns allmänna el^r

obolligare bedraga henne, än
i den falska och ofverdrifna
inbillning, som de flesta misstär
lyfts om sina talenter och an-
dra förmåner. Gånge min-
dne pålitligt, än det iure sin-
net är värt minne och ex-
inwings kraft, till alla Men-
niskornas dock ej kunna und-
gå att lätta förtroende.

3. Cap.

Om induction och Analo- gie.

§: 1. Wåra perceptioner ut-
göra antingen en hafvudgrej
af den intuitiva Kunskapen,
elc den sinnliga Kunskapen
(connoissance sensitive); allt
efter som de betraktas såsom
oafhångiga eller afhångiga
af sina orsaker (Jfr. Locke
IV. c. 7. & c. 9.). Den sinnliga

Kunskapen kallas åter dels
sensarantiet, dels von elc för-
lok. Af dogiltigaste grun-
der har man förlidat. den
sinnliga Kunskapen för min-
dne pålitelig, än den intuiti-
tiva.

§: 2. När man af det som
man blifwit warit i alla
bekanta elc i oräkneliga
elc i ganska många elc i
flere fall, och objecter, drar
den slut föjd, at det samma
skall finna rum i de icke ob-
serverade dylika objecter
och fall; så kallas detta sätt
at sluta Induction. Scepti-
ci förkastade all induction.
Oaktadt hvad flere Philo-
sopher anmärkt om indu-
ction wärdt och instans inca-
pacitet at iuli phenomeno-

varans rätta sammanhängande
 och beroende af hvarandra;
 så blifver dock vackligt, at
 böjellen til Induction är en
 lag ej allenast för den människa
 utan ock för den djuriska na-
 turen i gemen. - Man kan ock
 nog samt förklara hvarför
 den osvack och osvare
miska hvarare sluter ifrån
 det individuella til det uni-
versella, ännu en genom medi-
tation och erfarehet me-
 ra bildad Miska.

§. 3. Ej mindre allmän
 är Analogiens Lag, i förstå-
 ga hvaraf vi för vissa lik-
 hetens skull som vi blifver
 varit mellan objecter, sup-
 ponera likhet för jämväl
 i andra ännu i de bemärkta
 stycken. Af denna lag

beror en stor del af våra vig-
 tigare konstigheter. Miska
 blifva väl genom analogien
 likasom genom induction of-
 ta förledde; men det gifvas
 ock afskilliga genom analo-
gien hända saker, på hvar
sanning vi lika litet kunna
 med afsvare svifta som på vår
 egen warelle. Hvaraf ses nog-
 samt at analogien äfs så li-
 tet som induction, är i alla
 fall lika saker. (Men vi
 sluta til causalitet; fördraga
 händelsers hänledande är en
krälla framför deras härledan-
 de är flere. Om den til hyp-
otesens sannolikhet; hvar-
 för vi ej äro benägne at til-
 skriva händelser en blott
 slump.)

4. Cap.

Öfver allmänna begrepps
och sätters samning.

§. 1. Alla allmänna begrepp
äro antingen abstraherade ifrån
värliga ting, eller arbiträrt
ehuruwät i gäuelig aflykt
sammansatte. Af detta senare
slugets äro den rena mathema-
tiskens (Matheseos pura) be-
grepps; om lika man förden-
skull lätteligen kan förlita
at deras rikighets lättare kan
bevisas och bestyrkas, än alla
öfriga allmänna begrepps. —
Blott dessa notiones Matheseos
pura borde med rättas
kallas notiones intellectus
pura. (det rena förnufts
begrepps.) —

§. 2. Af en viss begreps-
rens förbindelse upkomma

sätter (propositiones) som för-
dom af många, merändels fö-
ga vigtiga grunder, blifvit in-
delt på et bevärligen mång-
faldigt vis. Bland dessa
indelningar äro de märkwä-
digaste, den i allmänna och
besynnerliga (Universales et
Particulares); och de allmän-
nas i Grundsatter (principia
prima et axiomata) och min-
dre allmänna sätter.

§. 3. Allmänna sätter i lika
något jakas eller nekjas om
värliga ting (res existentes)
eller om värliga arter och
slags allmänna begrepps, kunna
aldrig independenter af
all erfarenhet blifva visade
och evidenta i sig själwa.
Dessa sätter kunna ej heller
någonstun göra anspråk på den

vattigheten af ej kända demon-
streras för sin ögonskenlighet
(skull) vara indemonstrabile,
och därför kan vid dem ej nå-
gon egentelig demonstratio
a priori finnas reus.

§. 4. Helt anerkända för-
håller det sig med den rena Ma-
thematikens begrep ^{er} med
de första grundsatserna. til all
Möjlig tanka. — Derstä äro icke
allenaft visle, independenter
af all erfarenhet, utan och
visare än all erfarenhet, och
känna i en vis betydelse om
man så vill, kallas och medför-
dr. — Men at erkänna dem
och förkasta alla emot dem
stridande sätter, fordras
en vis magnad, styrka och
oförderfjad beskaffenhet af
wänt förstånd: och det har
saledes gifwit ej allenaft man
ge

ra och dumma folkslag, utan
och berömda män, som på-
stått emot sig själft strida-
de sättern sätter.

Förmodeligen blifva våra
intuitiva kunskaper i et bät-
tre lif anses föröfrade. Locke
säger med skäl, at hvad vi
nu kalle ewiga sanningar,
utan erfarenhets ledning til
ingen vigtig upläkt, och
äro så ofta blifwit misbru-
kad, som wänt användt.

§. 5. Celum utom den
rena Mathematiken ej gif-
vas axiomer med sådana
formans vattigheten; så haf-
va dock erfarenhetens grund-
sätter och theoremer som
efter erfarenhetens formans,
mångfaldig nyttas. De äro
titrasom förenings puncter
för otaliga erfarenheter och

observationer; tjena i sådant
egenstråk till vetenskapen=
nas lättning och förkortande,
och såsom sålva ledare i vår
tesnad och gärningar.

Men om grundfallet skola
göra denna nyttas och ej ska=
vare göra oss och andra olyck=
liga; så måste de med ytter=
sta försiktighets bildas eller
antagas. Tunga kriterier gif=
vas, ty vär, hkas användan=
de vore alltid så ofelaktigt,
at man derigenom kunde beva=
ra sig för alla fallna faller.
(De gamles och nyares Levi=
dentia. — Consensus gentium;
ratio objectiva s Harmonia
veritatum: sensus communis.)
Historie och erfarenhet lära
at både så kallade Myster och
hela Nationer quaderfaller
både äro stridiga och omväx=
-

lande: en påminnelse, at
vi böve inbördes vara toleran=
te, os

5. Cap.

Om Förnufts slut. Be= vis och Lär=arter.

B. I. Om fem slags omedel=
bara slutfatt, ad agri pollen=
tem, ad lubalternatam, ad
contradictoriam, ad ²conver=
sam, ad contrariam.

B. II. Grundreglorna till e=
gentel² så kallade förnufts
slut (Syllogismi) äro så enk=
la, som deras figurer äro mång=
faldige. Nästan alla nyare
fideus störste Philosopher
hafva ej allenast ådagalagt
Syllogistikens onyttighet
utan och dess skadlighet, så=
dan som den vanligen plä=
gab proponeras.

§. 3. Demonstration, bevisa,
wederlägga. Synthetica et
Analytica methodus. Många
Stora Philosopher hafva trott,
at man ok, utom den rena
Mathematiken, kunde hin-
nu til des wissnets och bruka
des method med nytta i an-
dra wetenskaper; men de
hafva ej gifwit akt på de
Kunskapers wäsendliga Mil-
nad, som Mathesis rena och
som de öfriga wetenskaper
innehålla.

6 Cap.

Om våra sannolika Kun- skaper.

§. 1. I alla uplysta folkstems
hänk, afskiljas sanna och san-
nolika kunskaper. Längre
har man varit wan ut iude-
la det sannolika i det tro-

wändiga eller historiskt sanno-
lika och i det iuwaites (efr i
sig sjelft efr i moraliskt.)
sannolika.

§. 2. Det gifwas flere grader
så wäl i den historiska, som
moraliska sannolikheten, efr
osannolikheten, äm man kan
determinera. Den iuue lä-
wäl sannolikheten, som osan-
nolikheten, stiger i lika
mån med natur lagernas
oföränderlighet efr likfor-
mighet, efter lika visuo
händelser iuaste folka, efr
lika derigenom ^{mätte} brytas. —
I högsta grad, iuue ligen
osannolika äro derföre uuder-
wärl; i hög grad så kallade
underliga händelser. — för
och iuue gifwas otaliga fall,
som i sig sjelft äro hwarken
sannolika efr osannolika.

§. 3. Den historiska sannolikheten eller handlens trovärdighets tilltag eller aftager i mån af deras iuro sannolikhet eller osannolikhet; eller vi veta af våra krafter och kunskaper ingalunda är en säker måttstock för det verkliga eller möjliga. — Så onekligt det är, att undervärk är i högsta grad innerligen osannolika; så är det och ej mindre onekligt, att handlens historiska trovärdighet kan stiga til en sådan grad, att verkliga undervärk blifva troliga; till det ej en gång blemo, som nekade det i allmänhet, kunde i enskilda fall bestrida.

§. 4. Mändelens trovärdighets som i sig tjelför äro hvarthen sannolika, eller o-

sannolika, beror hel och hal-
len af vittnenas eller vittnes-
bördens större eller mindre vär-
de. Mändlar vittnen i o-
medelbara och medelbara. (o-
culatos et auritos). — För att
vissa omedelbara vittnen
är ingalunda silvaktligt, att
de i gemen hafva lunda sinnen,
och äga de, til de af dem berättade
händelens observation
nödiga kunskaper och sticht-
ligheter. En person kan be-
sittra allt detta, och dock i må-
ga enskilda fall, af många-
da orsaker, vara et högst opå-
litligt vittne.

§. 5. omedelbara vittnen
uplitlighet är äfven så svar
att möfva, som det är svart
att utforska alla driffjedar,
som kunna förna andra.
Väster til sannings upfat-

liga el^r o^rupfärliga förfal-
 lhande el^r förvändande.
 Begär efter ära och namn-
 kunnighet, efter rikedomar
 och finliga nöjen, äro på
 långt när icke de enda moti-
 ver til sanningens förtigande
 el^r ofanningens updika-
 hande. Öfengång en nöfval
 nedlighet (Prattkaffeliet)
 Wyddar alltid mot misstau-
 ka för sanningens upfärliga
 förfallhande el^r fördöljande.
 Händellers trovärdighet
 har också litet til, i allafall,
 med vittnenas mängd, som
 hon uphöjes genom brist
 på möjlighet. Det fin-
 nas många orsaker hvar-
 för man ej möjliger sam-
 tidas notoriska updika-
 ningar. —

B. G. När allt annat är

telia, så förtjena de första
 medelbara vittnen endast
 hälften så mycket tro, som
 de omedelbara; och medel-
 bara vittnens trovärdighet
 aftar fördenktull uti et
 geometriskt förhållande,
 med deras afstånd ifrån
 det första omedelbara vitt-
 net. — Bland alla vettenka-
 ner, wone knapp någon så
 nyttig som Logica. Proba-
 bilium, om en sådan sanno-
 likhets-Logik kunde gifvas;
 som ätskillige lärde män
 hoppats. — Misknas omdö-
 men om samma händellers
 sannolikhet eller ofannolik-
 het, äro äfven så olika, som
 deras talenter och insigter,
 deras sinnelag och de öden
 till de erfart. — Fugenting

är naturligare än at skryt-
 linniga och kilobla perso-
 ner mera lättan bedraga
 sig i sina förmodningar om
 tillkommande händelser, än
 iustriänkita och obetänksam-
 ma Myttor.

§ 7. Det är mödan värdt
 at uplöka undersöka hvar-
 före eftertänksamma men-
 niskjor göra en så stor skill-
 nad emellan meningars
 och särskildt facta, och hvar
 före de så ofta och lätt anta-
 eja de senare blott på god tro,
 men aldrig de förra. Ej
 allenast framfarva och
 tillkommande händelser, us-
 san och en stor del af menst-
 liga vetenskaper tillhör
 blott sannolika kunskaper.
 om Hypotheser.

7. Cap.

Om Tro och Bisfall, Trif- wel etc.

§ 1. De härtils undersökta
 arter af kunskaper, ästadsom-
 ma hos oss flera slags enkla
 och aldeles oförklarbara känslor.
 Den första är känslan af Bi-
 fall eller Tro, som visseligen
 ej består i föreställningar
 tillighet. Deremot stöder
 känslan af biist på bisfall
 (est at vi ej kunna bisfalla)
 hvarifrån ater känslan af
 trifvel är allmild. Vårde-
 ra af dessa känslor, har gra-
 der, som til sin mängd ej kun-
 na bestämmas, och hwilken
 flere och som affätningar
 på långt är ej alle i myttor
 nas språk äro utmärkte. Den
 vombäteliga ofvertygelsen

har inga grunder; men vissheten gånstka många.

§ 9. De fläta mstr kan na ej lina equa tunkesätt elc äro icke i stånd at bestämna den grad af tillförsigt hvarmed de vidhänga vissa meningar elc förkasta dem. Dets medel, som flere författare föreslagit nämle at erbjuda oss inga wad, kan ej vid alla tillfällen användas och är ej heller så säkert, som det vid första påseende kunde synes. Sjelfva liflan är icke något öfver allt tillförsigtigt tillstånd.

§ 10. Utwarken bifall eller brist af bifall, och tvisvel, stå i vår mægt eller bero af vår vilja.

Det blir knapt begripligt huru filosofer kunnat

motsätta, och ofaliga folklag elc Religions partier handla emot denna erfarenhets sats. - Om man ej antager at tillägsenturs någondera af följande phenomenoner brukte dem i villfarelse: det synes nemle stundom såsom kunde man warke tillbaka halla till bifall elc hårdnackadt sträfsa emot öfservinnerliga grunder, som man har ingenting at sätta emot.

§ 11. Sättet, huru man har undersökt, kan i sinning lända oss till förtjenst elc dommas straffbart; dock kan en sådan förtjenst elc straffbarhet endast tilläggas personer som hafva krafter, tid, tillfälle och öfning nog, at anställa egne undersökningar. Men visst för lika sådant sättas

utan deras förvällande, kunna medelst det de tro eller neka, väl blifva lyckliga el^r olyckliga, men aldrig värde belöning el^r straff.

Man har fräгат hvarad, det häröver, at miste så ofta genom sin lefnad och sina gärningar motsäga sådana grundsatser, om hvilka sanning de äro ovedersägelse^r ofwertygade?

Et Phenomen, som är mera bedröfligt än oförklarbart.

G. Cap.

Omn Willfarelse.

G. I. Alla människornas willfareller eller irriga kunnsttraper, bestå antingen i falska perceptioner, eller

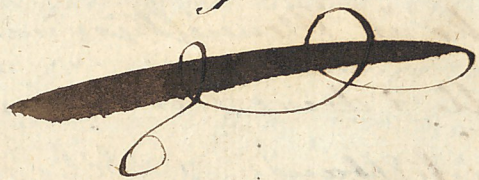
i falska begrepp, eller ändteligen i falska sätter och slutföljder.

När man vet, hvad som höver sårtill at icke fara wille; så ofwertygas man snart, at ofelbarhet icke är Människornas lott i deras närvarande tillstånd. — Ordet fordom är et ganska mangfaldigt uttryck. —

Aristoteles och Descartes trodde at i universell tviflan finna et häkert preservatio emot willfarelse; men detta våd kan ej fullkomligen eller hos alla människor användas; och så vidt det

Kan nyttas, watterar
 det på långt när icke,
 allt hvad man där af
 låfwat sig, &

Slut,

Innehåll.

I. Delen.

	Pag.
1. Cap. Om hjernan och nerverna	1
2. Cap. Om instigans yttre sinnen	3
3. Cap. Om det inre sinnet, ifrån känslan af vår existence och personlighet	7
4. Cap. Om medföddt drifter, begrepp och Grundsatser	11
5. Cap. Skillnaden mellan känslor och Förställningar	19
6. Cap. Om enkla och sammansatta begrepp	14
7. Cap. Om idea singulara och universala	15
8. C. Om definitioner och distinctioner	17
9. C. Om klara och dunkla percept: och ideer	20
10. C. Om perceptioners och ideers association	21 - 29
11. C. Om Eftertanke, Enthousiasme och valhand-drom	23
12. C. Instigans tillstånd under sömn, drömar och sömn- gång	25
13. C. Instigans tillstånd under vanvett och Raseri	31

II Delen.

C. 1. Om Själens	36
C. 2. Själs krafterna i gemen och grunderna till deras indelning	40
C. 3. Minnet och Erinnings kraften	43
C. 4. Föbillnings kraften	47
C. 5. Förnuft och Förstånd	54
C. 6. Miltighet och qvickhet &	58

Cap. 7. om Genie _____, 68.

III Delen.

C. 1. Språkens allmänna indelningar _____	74
C. 2. Mättet af den språklösa msklus krafter _____	78.
C. 3. Msklus Tale-förnåga _____	80.
C. 4. Språkets ursprung och förbildande. _____	81.
C. 5. om Artikulerade språk å en msklus naturliga & villkorliga _____	84.
C. 6. Några språkens betydliga fel. _____	85.
C. 7. Språkens fördelar. _____	87.
C. 8. Olika grader af språkens cultus. _____	88.
C. 9. Om Modersmål _____	91.
C. 10. Grundspråk och deras afstamningar _____	92.
C. 11. Hieroglyphiskt och Alfabetski Skrift _____	93.
C. 12. Et allmänt Skriftspråk _____	100.

IV. Delen.

C. 1. Våra yttre sinnes sansfändighet _____	101.
C. 2. Det inre sinnes och vårt minnes sansfändighet _____	109.
C. 3. om induction och Analogie _____	110.
C. 4. Allmänna begrepp och satters sanning _____	114.
C. 5. Förnufts slut, Beweis och Läroarter _____	119.
C. 6. Våra sannolika Kunstnapper _____	120.
C. 7. Tro, Bisatt, Wisvel & _____	127.
C. 8. om Villfarelse. _____	130.

